



לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 30

ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר...

ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר



נשמות ישראל הן אור ה' ה"נזרע" בגופים, כדי שבאמצעות התורה והמצוות
המעשיות תגדל ותתרבה התגלות האור אין סוף בעולמות התחתונים; בכך הן עולות
על התורה כפי שהיא הלכה, שנותרת בדיוק כפי שנאמרה. מכיוון ששורש הנשמות
בחכמה העליונה, ה"מעייין" הנסתר, הן מביאות את הזמן העתיד לבוא, שבו "מעייין
יצא מבית הוי"ו והעולם התחתון יתאחד עם ה' כפי שהעולם העליון מאוחד עמו:
"תמתי תאומתי".

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית



/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/30

הנקודה

נשמות ישראל הן אור ה' ה"נורע" בגופים, כדי שבאמצעות התורה והמצוות המעשיות תגדל ותתרבה התגלות האור אין סוף בעולמות התחתונים; בכך הן עולות על התורה כפי שהיא הלכה, שנותרת בדיוק כפי שנאמרה. מכיוון ששורש הנשמות בחכמה העליונה, ה"מעייין" הנסתר, הן מביאות את הזמן העתיד לבוא, שבו "מעייין יצא מבית הוי"ו" והעולם התחתון יתאחד עם ה' כפי שהעולם העליון מאוחד עמו: "תמתי תאומתי".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר פותח בשאלה: חז"ל מכנים את ישראל חתן ואת התורה כלה, וכך מציבים את הנשמות מעל התורה, אך "תלת קשרין" מציב את התורה מעל ישראל. התשובה היא "אור זרוע לצדיק". העולמות התחתונים מקבלים חיות ממלכות ה' בלבד, ואין להם כל יחס לאור אין סוף; אך ה' רוצה דירה בתחתונים, ולכן הנשמות נזרעות בגופים, והמצוות שלהן, שצדקה היא הדוגמה להן, מניבות ריבוי: התגלות אור אין סוף למטה. לזריעה צריכה להקדים חרישה, "סור מרע", כפי שהיה אצל הכל ולא אצל קין. ההלכה, בדומה למלאכים שנולדים מן הדיבור האלוף, אינה מתרבה כך; הנשמות, באמצעות ביטול והתענוג שבהתבוננות ("יונתי"), מחברות את העליון והתחתון. החלק השלישי מסביר מדוע יואל מדבר על מעייין: בינה, הנהר היוצא מעדן, מתפשטת ונעשית מקור לעולמות נפרדים, ואילו חכמה, המעייין, נותרת בביטול. הנשמות, ששורשן בחכמה, יגלו אותה למטה וישקו גם את נחל השיטים.

מבנה

- | | | |
|---|---|-------|
| 1 | השאלה: הנשמות או התורה? | 11 |
| | "אחת היא יונתי תמתי" היא כנסת ישראל, שבאמצעותה נעשה הייחוד של ז"א ונוקבא; ישראל הם החתן והתורה היא הכלה, ומשמע שהנשמות למעלה, אך "תלת קשרין" מרמז על ההפך. | |
| 2 | אור זרוע לצדיק | 4-21 |
| | עולמות בריאה, יצירה ועשיה מקבלים חיות ממלכות בלבד ואין להם כל יחס לאור אין סוף; הנשמות נזרעות בגופים כדי שהמצוות שלהן, בדומה לצדקה ש"מצמיחה ישועות", ימשיכו את אור אין סוף למטה בריבוי, כפי שנאמר "פרו ורבו" ועל יוסף, בן פורת. | |
| 3 | תענוג, חרישה וזריעה | 6-51 |
| | המילה "אשר" בברכה על המצוות רומזת לתענוג העליון שהן ממשיכות; אך לפני זריעת "עשה טוב" באה חרישת "סור מרע", שהייתה אצל הכל וחסרה אצל קין, ושלעתיד לבוא כבר לא יהיה בה צורך. | |
| 4 | מדוע הנשמות עולות על התורה | 8-71 |
| | התורה כפי שהיא הלכה, בדומה למלאכים שנבראו בדיבורו של ה', אינה מתרבה; הנשמות ממשיכות בריבוי, ובאמצעות הביטול והתענוג של "יונתי" הן מביאות ל"תמתי תאומתי", לייחוד חתן וכלה, שיושלם לעתיד לבוא. | |
| 5 | מעייין ונהר | 11-91 |
| | "נהר מתברך ממעייניו": מים נסתרים מתרבים מאליהם לאחר שהם יוצאים, כפי שהמידות מתפתחות לאחר שהן יוצאות מן המוח אל הלב; כך בינה, הנהר היוצא מעדן, מתפשטת מחכמה, המעייין, ובהמשך, באמצעות מלכות דאצילות, מתהווים עולמות מוגבלים ונפרדים. | |

הנהר עדיין מאוחד עם ה', אך הוא מקור לעולמות נפרדים, ואילו המעיין אינו יכול להיות כזה; הנשמות, ש"עלו במחשבה" בחכמה עצמה, יגלו אותה למטה וישקו גם את נחל השיטים, כפי שמראים המסך שבין אצילות לבריאה בעץ חיים והיורד והה"א של "ביו"ד נברא העוה"ב, בה"א נברא העוה"ז".

מו ש ג י ם

אור זרוע לצדיק אור זרוע לצדיק

נשמות הן אור ה' שנזרע למטה בגופים, כדי שבאמצעות התורה והמצוות תגדל ותתרבה התגלות אור אין סוף בעולמות התחתונים, כפי שזרע אחד מצמיח רבים.

חרישה לפני זריעה חרישה וזריעה

"סור מרע" היא חרישת הנפש הבהמית, הפיכת מידות רעות ורצונות שאינם לשם ה'; רק לאחר מכן יכולה זריעת "עשה טוב", קיום המצוות המעשיות, להצמיח.

עולמות הפירוד עלמין דפרודא

העולמות התחתונים, שבהם האור המחיה של ה' נסתר כל כך, עד שהנבראים נראים כקיימים בפני עצמם, כאילו יש חלילה שתי רשויות.

תמתי תאומתי תמתי תאומתי

כנסת ישראל משלימה את אחדות ה' למטה כפי שהיא למעלה, ומביאה לייחוד ז"א ונוקבא, המידות דאצילות והמלכות המלוכט בעולמות התחתונים.

יונתי יונתי

התענוג של הנשמות בהתבוננות בגדולת ה', בדומה ליונים המביטות זו בזו; התענוג הזה צריך לבוא תחילה ומעורר תענוג מקביל למעלה.

מעין ונהר מעין ונהר

חכמה העליונה, הנקראת עדן, היא המעיין הנסתר שאינו מתפשט; בינה היא הנהר היוצא ממנו, מתפשט מעצמו ונעשה מקור להתפתחותם של עולמות נפרדים.

הוא וחיוהי חד, הוא וכליו חד איהו וחיוהי חד, איהו וגרמוהי חד ייחוד אור אין סוף עם חכמה דאצילות, והתלבשותו בבינה ובמידות; שניהם בתוך אצילות, אך הקשר הראשון קרוב יותר.

נחל השיטים נחל השיטים

מלשון שטות ושטו: המקור שמזין את תענוגות העולם הזה שאינם לשם ה', שאותם ישקה המעיין לעתיד לבוא.

יו"ד וה"א ביו"ד נברא העוה"ב, בה"א נברא העוה"ז

העולם הבא נברא ביו"ד, המעיין שאינו מתפשט; העולם הזה נברא בה"א, הנהר הרחב שממנו "יפרד".

קטע 1 • 11

השאלה: הנשמות או התורה?

1 ששים המה מלכות^{1,2,3} ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר אחת היא יונתי תמתי⁴. ודרשו רז"ל

[רבותינו זכרונם לברכה] (ע' [עיינן] ברבות בשיר השירים במקומו ובפ' קרח גבי ובני קרח⁵ לא מתו)⁶

"שישים הן המלכות, ושמונים הפילגשים, ועלמות אין מספר; אחת היא, יונתי, תמתי". וחכמינו זכרונם לברכה דרשו (ראו מדרש רבה על שיר השירים במקומו, ובפרשת קורח, על הפסוק "ובני קורח לא מתו"):

המאמר פותח בפסוקים משיר השירים ו, ח-ט, שבהם האהוב משבח את כלתו האחת על פני שישים מלכות, שמונים פילגשים ועלמות אין מספר. חז"ל פירשו את הפסוק כעוסק בתורה, ואדמו"ר הזקן מפנה לפירושם במדרש רבה על שיר השירים ובפרשת קורח, שם הוא מובא בהקשר לפסוק "ובני קורח לא מתו".

ששים המה מלכות אלו ס' מסכתות⁷ ושמונים פילגשים אלו ברייתות ועלמות אין מספר אלו הלכות שבגמ' [שבגמרא].

"שישים הן המלכות" — אלו שישים המסכתות; "ושמונים הפילגשים" — אלו הברייתות; "ועלמות אין מספר" — אלו ההלכות שבגמרא.

לפי פירוש חז"ל, שישים המלכות הן שישים מסכתות התלמוד, שמונים הפילגשים הן הברייתות — תורת התנאים שאינה כלולה במשנה — והעלמות שאין להן מספר הן ההלכות הרבות שבגמרא. שלושת אלה מתארים את התורה, מחלוקתיה הגדולות ועד פרטיה האינוסופיים.

אחת היא זו כנס"י [כנסת ישראל] מלשון כניסה שהיא מקור נש"י [נשמות ישראל] ונקראת אחת לפי שהיא מקבלת מבחי' ישראל דלעילא שנקרא' [שנקראת] אחד כו'. ונק' תמתי כו' וכמאמר רז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] תמתי תאומתי^{8,9} לפי שע"י נשמות ישראל נעשה יחוד זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] כו'.

"אחת היא" — זו כנסת ישראל, מלשון כניסה, שכן היא מקור נשמות ישראל. היא נקראת "אחת" מפני שהיא מקבלת מבחינת ישראל שלמעלה, הנקרא "אחד" כו'. והיא נקראת "תמתי" כו', וכמאמר חז"ל: "תמתי" — תאומתי, מפני שעל ידי נשמות ישראל נעשה ייחוד ז"א ונוקבא כו'.

"אחת היא" היא כנסת ישראל, המקור הכולל של כל נשמות ישראל; השם קשור למילה "כניסה", משום שכל הנשמות מכונסות בה. היא נקראת "אחת" מפני שהיא מקבלת מדרגה עליונה הנקראת "ישראל שלמעלה", שאף היא נקראת "אחד". חז"ל דורשים "תמתי", כלומר "שלמתי", כ"תאומתי", ואדמו"ר הזקן מסביר מדוע: נשמות ישראל גורמות לייחוד ז"א ונוקבא — המדות האלויות ומלכות — המתחברים כתאומים.

והנה מזה מובן שהנשמות הם למעלה במדרגה מבחי' התורה וכמ"ש ממה שאמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] (פסחים מ"ט ב')

מכאן מובן שהנשמות גבוהות במדרגתן מבחינת התורה. וכן מובן [הדבר] ממה שאמרו חז"ל (פסחים מט, ב)

אם התורה היא המלכות, הפילגשים והעלמות, והנשמות הן הכלה האחת העולה על כולן, הרי שהנשמות גבוהות מן התורה. אדמו"ר הזקן מביא חיזוק נוסף לכך מדברי הגמרא בפסחים מט, ב.

ע"פ תורה צוה לנו משה מורשה^{10,11} א"ת [אל תקרי] מורשה אלא מאורסה שהתורה היא מאורסה לישראל שישראל הן בחיי חתן¹² והתורה היא בחיי כלה

על הפסוק "תורה ציווה לנו משה מורשה" — אל תקרי "מורשה" אלא "מאורסה", שכן התורה מאורסת לישראל: ישראל הם בחינת חתן והתורה היא בחינת כלה.

הפסוק מכנה את התורה "מורשה" לישראל, וחז"ל קוראים את המילה כאילו נאמר "מאורסה": התורה מאורסת לישראל. בתמונה זו ישראל הם החתן והתורה היא הכלה.

ונמצא מובן ג"כ שהנשמות [שהנשמות] הם למעלי [למעלה / למעלה] מבחי התורה ובמקום אחר מצינו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] תלת קשרין מתקשרין¹³ דא בדא ישראל מתקשראן באוריית' כו' ונמצא מובן להיפוך לגמרי שהתורה היא למעלה במדרגה מישראל.

נמצא מובן גם כן שהנשמות גבוהות מבחינת התורה. אך במקום אחר מצאנו שאמרו חז"ל: "שלושה קשרים מתקשרים זה בזה: ישראל מתקשרים בתורה וכו'; ומכאן מובן בדיוק להפך — שהתורה גבוהה במדרגתה מישראל.

גם הדימוי של ישראל לחתן והתורה לכלה מרמז שהנשמות נעלות מן התורה. אולם מאמר חז"ל "שלושה קשרים מתקשרים זה בזה", שבו ישראל קשורים בה' באמצעות התקשרותם לתורה, מרמז על ההפך: שהתורה נעלית מישראל. בהמשך המאמר מתיישבת הסתירה.

קטע 2 • 211-4

אור זרוע לצדיק

2 ולהבין את כל הנ"ל הנה כתיב אור זרוע לצדיק¹⁴ פי' שהנשמות הנקראים בשם צדיק הם בחי' אור הנזרע למטה להתלבש בגוף בשר ודם

כדי להבין את כל האמור לעיל, נאמר: "אור זרוע לצדיק". כלומר, הנשמות, הנקראות "צדיק", הן בחינת אור שנזרע למטה, כדי להתלבש בגוף בשר ודם.

כדי ליישב את השאלה, אדמו"ר הזקן פונה לפסוק "אור זרוע לצדיק". נשמות ישראל הן ה"צדיק", והן עצמן אור שה' זרע למטה בכך שהלבישו אותן בגוף בשר ודם.

הגשמי בכדי שעל ידם יהיה צמיחה בתוספת הרבה להיות המשכות גילוי אור אי"ס ב"ה למטה ע"י תורה ומצות מעשיות שעוסקים בעוה"ז כאשר יתבאר לקמן בעז"ה [בעזרת השם]

הגשמי, כדי שעל ידן תהיה צמיחה בתוספת מרובה: שתימשך למטה התגלות של אור אין סוף, ברוך הוא, באמצעות התורה והמצוות המעשיות שהן מקיימות בעולם הזה, כפי שיתבאר להלן בעזרת ה'.

כמו בכל זריעה, התכלית היא תוספת מרובה: באמצעות התורה והמצוות המעשיות שהנשמות מקיימות בעולם הזה, נמשכת למטה התגלות אור אין סוף. כיצד הדבר נעשה יתבאר בהמשך המאמר.

והוא ממש כדוגמת הזריעה שזורעין בארץ הגשמי שזורעין גרעין אי ונרקב בארץ ונצמח מזה אח"כ בתוספת וריבוי גרעינים¹⁵ הרבה מאד כמ"כ [כמו כן] ע"י מצות מעשיות שעושים נשמות ישראל בעוה"ז הגשמי

הדבר דומה ממש לזריעה באדמה הגשמית: זורעים גרעין אחד, הוא נרקב באדמה, ולאחר מכן צומחים ממנו גרעינים רבים מאוד, בתוספת וריבוי. כך גם באמצעות המצוות המעשיות שנשמות ישראל מקיימות בעולם הזה הגשמי,

ההשוואה מדויקת: חקלאי זורע גרעין אחד, הוא נרקב באדמה, וממנו צומחים גרעינים רבים; בדומה לכך, המצוות המעשיות שהנשמות מקיימות בעולם הזה הגשמי הן מעין זריעה.

שהוא כדוגמת הזריעה הנ"ל מגרעין אי נעשה עי"ז צמיחה וריבוי בתוספת וריבוי להיות גילוי אור א"ס ב"ה למטה

שהיא כדוגמת הזריעה האמורה — מגרעין אחד באים על ידה צמיחה וריבוי, בתוספת וריבוי, כך שתתגלה למטה התגלות של אור אין סוף, ברוך הוא.

מאותו גרעין יחיד באים צמיחה וריבוי, ומה שצומח הוא התגלות של אור אין סוף למטה. במהדורת קה"ת מובאת בהקשר זה השוואה לאמירת הגמרא שאדם זורע סאה כדי להכניס כורים רבים (פסחים פז, ב).

(עמ"ש מענין זריעה¹⁶ בד"ה ויהי בשלח פרעה^{17,18} ובד"ה הבאים ישרש¹⁹ ובד"ה כי תבאו אל הארץ ושבתה הארץ²⁰ וסד"ה שמע ישראל ובד"ה כי כארץ תוציא צמחה²¹ וסד"ה שובה ישראל גבי הלוח ילך ובכה נושא משך הזרע²² ובד"ה כי כאשר כו' כן יעמוד זרעכם)²³

(ראו מה שנכתב בעניין הזריעה במאמר המתחיל "ויהי בשלח פרעה", במאמר המתחיל "הבאים ישרש", במאמר המתחיל "כי תבאו אל הארץ ושבתה הארץ", בסיום המאמר המתחיל "שמע ישראל", במאמר המתחיל "כי כארץ תוציא צמחה", בסיום המאמר המתחיל "שובה ישראל" בעניין "הלוח ילך ובכה נושא משך הזרע", ובמאמר המתחיל "כי כאשר כו' כן יעמוד זרעכם").

הסוגריים מפנים את הקורא למאמרים נוספים העוסקים בנושא הזריעה. הראשון, "ויהי בשלח פרעה" (תורה אור, בשלח), מתאר את ישראל בגלות מצרים כזרעו של ה', שנזרע כדי שהתגלות אלקותו תצמח.

ולהבין זה הנה כתיב מלכותך מלכות כל עולמים²⁴ פ"י כל עולמים שהם ריבוי רבוות השתלשלות כל העולמות דב"ע שהם עד אין קץ וכמ"ש היש מספר לגדודיו²⁵ כו'

כדי להבין זאת, נאמר: "מלכותך מלכות כל עולמים". כלומר, "כל עולמים" הם רכבות רבות של מדרגות בהשתלשלות כל עולמות בריאה, יצירה ועשיה, שאין להן סוף, וכמו שנאמר: "היש מספר לגדודיו?" וכו',

כדי להסביר מדוע יש צורך בנשמות, אדמו"ר הזקן מתאר תחילה את העולמות. "מלכותך מלכות כל עולמים" מדבר על מדרגותיהן הרבות מספור של בריאה, יצירה ועשיה, שאין להן סוף, כפי ששואל הפוסק באיוב: "היש מספר לגדודיו?"

עכ"ז [עם כל זה] מקור ושרש חיותם המחי' [המחיה] ומהווה אותם מאין ליש אינו אלא מבחי' מלכותו בלבד שאינו

ובכל זאת, מקור ושורש החיות המחיה אותם ומהווה אותם מאין ליש אינו אלא מבחינת מלכותו בלבד, שאינה למרות ריבוי העולמות, חיותם ועצם קיומם באים רק ממלכותו של ה', מידת המלכות שלו. מלכות היא האחרונה במידות האלוניות, והיא פונה כלפי חוץ, אל הבראה.

אלא אור וזיו בלבד לגבי מהותו ועצמותו ית' כמ"ש הודו על ארץ ושמים²⁶ שארץ ושמים אינו
אלא אור וזיו בלבד ביחס למהותו ועצמותו יתברך, כמו שנאמר: "הודו על ארץ ושמים" — שהארץ והשמם אינם ביחס לעצמות ה', מלכות אינה אלא אור וזיו. לכן נאמר בפסוק "הודו על ארץ ושמים": השמים והארץ נובעים מן ההוד והזיו שלו בלבד.

אלא הודו וזיוו בלבד שהוא בחי' מלכותו ית' המחיה ומהווה אותם מאין ליש להיות נבראים נפרדים בע"ג [בעלי גבול / בעל גבול] ואינם כלל בערך לגבי אור א"ס ב"ה המתגלה בעולמות עליונים
אלא רק הודו וזיוו, שהם בחינת מלכותו יתברך, המחיה אותם ומהווה אותם מאין ליש, כדי שיהיו נבראים נפרדים ובעלי גבול; ואין להם כל ערך ביחס לאור אין סוף, ברוך הוא, המתגלה בעולמות העליונים,
אותו זיו, מלכותו, מחיה את העולמות ובורא אותם מאין ליש כנבראים נפרדים ובעלי גבול. משום כך אין להם כל ערך ביחס לאור אין סוף המתגלה בעולמות העליונים.

שהוא בבחי' א"ס ממש ושם הוא בבחי' יחוד וביטול בתכלית ומכ"ש [ומכל שכן] לך ה' הגדולה כו'
שהוא בבחינת אין סוף ממש, ושם הוא בבחינת איחוד וביטול מוחלט. ועל אחת כמה וכמה [ביחס ל]"לך ה' הגדולה" וכו',
בעולמות העליונים האור הוא איך-סופי ממש, והכול שם מאוחד עם ה' ובטל לפניו לחלוטין. הדבר נכון ביתר שאת לגבי המדות הנזכרות ב"לך ה' הגדולה" — המדות האלוניות של אצילות.

שאף שיש שם ג' כ"כ בחי' גדולה וגבורה שהם מדות עליונות דאצילות כו' חו"ג [חסד וגבורה] הם בבחי' יחוד וביטול בתכלית לך ה' כו'
שכן אף שיש שם גם בחינות של גדולה וגבורה, שהן המדות העליונות של אצילות וכו', חסד וגבורה הן בבחינת איחוד וביטול מוחלט: "לך ה'" וכו'.

באצילות יש מדות מובחנות, כגון גדולה, שהיא חסד, וגבורה. ובכל זאת הן מאוחדות לחלוטין עם ה' ובטלות לפניו: הן "לך ה'".

וחיוהי וגרמוהי שהם בחי' אורות וכלים דאצי' חד בהון ממש בבחי' אי"ס ממש וכמאמר אליהו ולאן מכל אינון מדות כו'

ו"חיוהי וגרמוהי", שהם בחינת האורות והכלים של אצילות, מאוחדים עמו ממש בבחינת אין סוף ממש, כמאמר אליהו: "ולאן מכל אינון מדות" וכו'.

בתיקוני זוהר נאמר על אצילות שה' מאוחד עם "חיוהי" ועם "גרמוהי", כלומר עם האורות והכלים שלה, ולכן גם הם אינן סופיים ממש. דברי אליהו שם, שה' הוא "לא מכל אינון מדות", מראים שאפילו המדות שבאמצעותן הוא פועל אינן מגדירות אותו או מגבילות אותו.

משא"כ למטה בבי"ע בחי' חיות אלקות המהווה אותם מאין ליש מצומצם ומוסתר מאד להיותם בעלי גבול ונבראים נפרדים עד שביריבוי הצמצומים וההשתלשלות מטה מטה עד עולם

אך למטה, בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, בחינת החיות האלוקית המהווה אותם מאין ליש מצומצמת ומוסתרת מאוד, כדי שיהיו בעלי גבול ונבראים נפרדים; עד כדי כך, שביריבוי הצמצומים וההשתלשלות, בירידה מטה מטה, עד עולם

בשלושת העולמות התחתונים — בריאה, יצירה ועשיה — המצב שונה: החיות האלוקית הבוראת אותם מצומצמת ומוסתרת מאוד, מפני שהם אמורים להיות נבראים נפרדים ובעלי גבול. ההסתר הולך ומעמיק בכל שלב של ההשתלשלות והצמצומים, עד עולם העשיה.

העשי' [העשיה] שהחיות אלהות הוא מוסתר לגמרי עד שנראה כאילו הם יש ודבר נפרד לגמרי שיכולת המינים לומר שיש ב' רשויות ח"ו [חס ושלום] כמבואר בגמרא (סנהדרין דל"ט א')

העשיה, החיות האלוקית מוסתרת לגמרי, עד שנראה כאילו הם יש ודבר נפרד לחלוטין, כך שהמינים יכולים לומר שיש שתי רשויות, חס ושלום, כפי שמבואר בגמרא (סנהדרין ל"ט א'),

בעשיה החיות האלוקית מוסתרת כל כך, עד שהנבראים נראים כאילו הם קיימים לעצמם, כ"ישי' נפרד מה'. מראית עין זו מאפשרת למינים לטעון ששתי רשויות שולטות בעולם, כפי שמסופר בגמרא בסנהדרין.

שאמר המין מפלגך לעילאי דהורמיז מפלגך לתתאי דאהורמיז²⁷ (ועיין הפיי בערוך) לפי שהוא בחי' עלמא דפרודא וכמ"ש ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד²⁸ שאף שלמעלה בעולם

כאשר אמר המין: "מפלגך לעילאי דהורמיז, מפלגך לתתאי דאהורמיז" (ועיין הפירוש בערוך), מפני שזו בחינת עלמא דפרודא, וכמו שכתוב: "ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד". שהרי אף שלמעלה, בעולם

בגמרא מספרים שמג אחד אמר לאמימר שחציו העליון שייך להורמיז וחציו התחתון לאהורמיז — שני כוחות מתחרים באמונה הפרסית. טענה כזאת יכולה להתעורר רק מפני שהעולם התחתון הוא "עולם של פירוד", כפי שנאמר על הנהר היוצא מעדן: "ומשם יפרד".

האצי הוא בחי יחוד בתכלית ואור א"ס מאיר שם בבחי גילוי עכ"ז [עם כל זה] ומשם יפרד שנמשך מבחי מלכותו ית' בריבוי צמצומים והסתרים להסתיר ולהעלים את אור השם עד שיהיו נכראים יש מאין בעלי גבול ועולמות נפרדים.²⁹

האצילות, יש בחינת איחוד מוחלט ואור אין סוף מאיר שם בגילוי, אף על פי כן "ומשם יפרד": הוא נמשך מבחינת מלכותו יתברך בריבוי צמצומים והסתרים, המסתירים ומעלימים את אור ה', עד שנעשים נכראים מאין ליש, בעלי גבול, ועולמות נפרדים.

אצילות היא עולם של איחוד מוחלט, שבו אור אין סוף מאיר בגלוי; ואף על פי כן, "ומשם יפרד". האור נמשך ממלכותו של ה' דרך צמצומים והסתרים רבים המעלימים אותו, עד שבאים לידי מציאות נכראים מאין ליש, בעלי גבול, ועולמות נפרדים.

3 ואי לזאת אינו בערך כלל לגבי אור ה' המאיר ומתגלה בעולמות העליונים שהוא בבחי א"ס וכידוע שמספר א' לגבי ריבוא רבבות אלפים יש לו ערך כי הוא ג"כ בבחי מספר

ולכן אין לו שום ערך ביחס לאור ה' המאיר ומתגלה בעולמות העליונים, שהוא בבחינת אין סוף. כידוע, למספר אחד יש ערך ביחס לריבוא רבבות אלפים, משום שגם הוא שייך למספר;

מכיוון שהעולמות התחתונים מקבלים את חיותם רק ממלכות, אין להם שום ערך ביחס לאור ה' המתגלה בעולמות העליונים, שהוא אין סופי. אדמו"ר הזקן ממחיש זאת באמצעות מספרים: למספר אחד עדיין יש ערך ביחס לריבוא רבבות אלפים, משום ששניהם מספרים.

אבל דבר שהוא בבחי גבול לגבי בלי גבול בבחי א"ס אין לו ערך לגמרי ומספר א' ומספר רבוא רבבן שוה ממש לגבי בחי בלי גבול כו'³⁰

אבל לדבר שהוא בבחינת גבול אין שום ערך ביחס לבלי-גבול, בבחינת אין סוף; ביחס לבחינת הבלי-גבול, המספר אחד ומספר של ריבוא רבבות שווים ממש, וכו',

אולם לכל דבר סופי אין שום ערך ביחס לאין-סוף; בהשוואה אליו, אחד וריבוא רבבות שווים ממש. הערת קה"ת אומרת שהלימוד הזה מובא בכמה מקומות בשם המגיד.

וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] פמ"ח³¹ ולזאת עיקר חיותם אינו אלא מבחי אורו וזיוו בלבד שהוא בחי מלכותו בלבד.

כפי שמוסבר בספר של בינונים (תניא), פרק מ"ח. ולכן חיותם העיקרית היא רק מבחינת אורו וזיוו בלבד, שהיא בחינת מלכותו בלבד.

אדמו"ר הזקן מפנה לפרק מ"ח בתניא, העוסק בהיעדר הערך הזה. מכאן שהעולמות התחתונים חיים רק מ"אורו וזיוו" של ה', ממלכותו, ולא מאור אין סוף עצמו.

אכן בכדי שיהי' [שיהיה] גילוי אור א"ס ב"ה למטה בעולמות התחתונים ג"כ ממש כמו שהוא בעולמות עליונים שזהו תכלית המכוון מבריאת העולמות בכדי שיהיה לו דירה בתחתונים דוקא לזאת נזרע בהם בחי' אור מלמעלה

אולם, כדי שאור אין סוף יתגלה למטה, גם בעולמות התחתונים, ממש כפי שהוא בעולמות העליונים — וזהו התכלית שלשמה נבראו העולמות, כדי שתהיה לו דירה בתחתונים דוקא — לשם כך נזרע בהם אור מלמעלה:

תכלית בריאת העולמות היא שתהיה לה' "דירה בתחתונים": שאור אין סוף יתגלה למטה ממש כפי שהוא למעלה. לשם כך "נזרע" בעולמות התחתונים אור מלמעלה.

והיינו בחי' נש"י [נשמות ישראל] שיורדים ומתלבשים למטה בגוף בשר ודם כו' בכדי שע"י התורה ומצות מעשיות שעושין בעוה"ז ימשיכו בחי' גילוי אור א"ס ב"ה למטה בעולמות התחתונים ג"כ

והיינו נשמות ישראל, היורדות ומתלבשות למטה בגוף של בשר ודם, וכו', כדי שעל ידי התורה והמצוות המעשיות שהן מקיימות בעולם הזה ימשיכו למטה, גם בעולמות התחתונים, את בחינת גילוי אור אין סוף, ברוך הוא;

האור הזה הוא נשמות ישראל, היורדות ומתלבשות בגופים של בשר ודם. באמצעות התורה והמצוות המעשיות שהן מקיימות בעולם הזה, הן ממשיכות את גילוי אור אין סוף גם לעולמות התחתונים.

כמו שהוא בעולמות העליונים ממש שיהיה בחי' יחוד העולמות עליונים ותחתונים ולא יהיו בבחי' עלמין דפרודא ובבחי' הסתר פנים וכמ"ש ולא יכנף עוד מור"ך³² כו'

ממש כפי שהוא בעולמות העליונים, כך שתהיה אחדות בין העולמות העליונים והתחתונים, והם לא יהיו עוד בבחינת עולמות של פירוד ובהסתר פנים, כפי שנאמר: "מור"ך לא יכנף עוד", וכו'.

המטרה היא שהעולמות העליונים והתחתונים יהיו לאחד, כדי שהעולמות התחתונים לא יהיו עוד "עולמות של פירוד", שבהם פני ה' נסתרות. הנביא מתאר את הזמן הזה במילים "מור"ך לא יכנף עוד", כלומר ה' לא יסתיר את עצמו עוד.

ועמ"ש בד"ה ואתחנן וזהו זורע צדקות מצמיח ישועות פ"י שע"י צדקה שנותנים למטה לעני דלית ליה מגרמיה כלום ומשפיע למקום חושך. כמ"ש הייתי ככוס חרבות³³ כו'.

ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "ואתחנן". וזהו פירוש "זורע צדקות, מצמיח ישועות": באמצעות הצדקה שנותנים למטה לעני, שאין לו משלו כלום, משפיעים למקום של חושך, כפי שנאמר: "הייתי ככוס חרבות", וכו'.

המשפט מתפילת שחרית, "זורע צדקות, מצמיח ישועות", מבטא את אותו רעיון. נותנים צדקה לעני, שאין לו משלו כלום, וכך מביאים אור למקום של חושך, בדומה ל"כוס חרבות" שבמזמור שהוא "תפילה לעני".

הנה עי"ז מעוררים מלמעלה ג"כ המשכת אור א"ס ב"ה למטה בעולמות התחתונים שהם חשך ועלמין דפרודא וזהו מצמיח ישועות שהוא בחי' צמיחה בתוספת וריבוי להיות המשכת שע"ה [שעליו השלום] נהורין עילאין למטה.

ועל ידי כך מעוררים גם מלמעלה את המשכת אור אין סוף, ברוך הוא, למטה, אל העולמות התחתונים, שהם חושך ועולמות של פירוד. וזהו "מצמיח ישועות": צמיחה בתוספת ובריבוי, כך שנמשכים למטה שע"ה נהורין עילאין.

הנתינה לעני למטה מעוררת נתינה מקבילה מלמעלה: אור אין סוף נמשך לעולמות התחתונים, שהם חשוכים ומפורדים. זהו "מצמיח ישועות" — צמיחה בריבוי גדול, שבה האורות העליונים, הנקראים נהורין עילאין ומניינם כאן 375, נמשכים למטה.

וכמו שבצדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול³⁴ שנע שה מזה בחי' גילוי א"ס שנק' חשבון גדול כו' (ועמ"ש מענין לחשבון גדול בד"ה וילבש צדקה^{35, 36} כשריון ועמ"ש ע"פ יתקע בשופר גדול)³⁷ וכמו שבצדקה, כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, ומכך נמשכת בחינת גילוי אור אין סוף, הנקראת "חשבון גדול" וכו'. (וראו מה שנכתב בעניין "לחשבון גדול" במאמר הפותח במילים "וילבש צדקה כשריון", וכן מה שנכתב על הפסוק "יתקע בשופר גדול").

חז"ל מלמדים שבצדקה "כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול", ואדמו"ר הזקן מפרש ש"חשבון גדול" הוא גילוי אין סוף: המטבעות הקטנים שניתנים למטה מצטרפים אליו. הוא מפנה לאיגרת "וילבש צדקה כשריון" (תניא, איגרת הקודש ג'), וכן לביאורו על הפסוק "יתקע בשופר גדול".

וגם ישועות הוא מלשון שעה כמ"ש וישע ה' אל הבל³⁸ ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה³⁹ כו' וגם המילה "ישועות" היא מלשון "שעה", כפי שנאמר: "וה' שעה אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה" וכו'.

דרך נוספת לקרוא את המילה "ישועות" קושרת אותה ל"שעה", במשמעות של פנייה אל משהו, כמו בפסוק שבו ה' פנה אל מנחתו של הבל, אך לא אל מנחתו של קין. במובן זה, ישועה פירושה שה' פונה אל האדם ואל מה שהוא מקריב.

שהוא בחי' ירידת והמשכת גילוי אור א"ס ב"ה למטה ע"י המצות מעשיות שעושים ישראל למטה ולזאת נק' כל המצות בשם צדקה סתם בירושלמי.⁴⁰

שהיא בחינת הירידה וההמשכה של גילוי אור אין סוף ברוך הוא למטה, באמצעות המצוות המעשיות שישאל מקיימים למטה. ומשום כך נקראות כל המצוות בשם "צדקה" סתם בירושלמי.

אותה פנייה היא ירידת גילוי אור אין סוף למטה, הנגרמת על ידי המצוות המעשיות של ישראל. משום כך, אומר אדמו"ר הזקן, הירושלמי מכנה את כל המצוות פשוט "צדקה": כל מצווה, כמו צדקה, ממשיכה מן העליון אל מה שלמטה.

4 וזהו שמצוה ראשונה מתריג מצות היא מצות פריה ורביה כמ"ש פרו ורבו שהוא ריבוי ותוספת⁴¹ כמ"כ [כמו כן] ע"י כל המצות מעשיות שעושים ישראל נעשה ריבוי ותוספת כו'.

וזהו הטעם לכך שהמצווה הראשונה מבין תרי"ג המצוות היא מצוות פרייה ורבייה, כפי שנאמר: "פרו ורבו" — כלומר, ריבוי והוספה. כך גם באמצעות כל המצוות המעשיות שישראל מקיימים, נעשים ריבוי והוספה וכו'.

זהו הטעם לכך שהמצווה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו": תוכנה עצמו הוא ריבוי. גם כל המצוות המעשיות של ישראל מביאות לריבוי ולהוספה בגילוי האלוהי.

וזהו בן פורת יוסף⁴² כי יוסף הוא צדיק עליון וכתוב אור זרוע לצדיק⁴³ להיות עייז תוס' [תוספת] וריבוי. וזהו [פירוש] "בן פורת יוסף", שכן יוסף הוא הצדיק העליון, ועליו נאמר: "אור זרוע לצדיק", כדי שעל ידי כך יהיו תוספת וריבוי.

הפסוק "בן פורת יוסף" קושר את הפיריון ליוסף, שמייצג את הצדיק העליון, את בחינת יסוד בקבלה. על הצדיק נאמר "אור זרוע", והזריעה נועדה להביא לריבוי.

וכמ"ש ברכות ר"פ שמות יוסף על שם והיה ביום ההוא יוסף⁴⁴ ה' שנית ידו כו'.

וכפי שנאמר במדרש רבה, בתחילת פרשת שמות: "יוסף" — על שם "והיה ביום ההוא יוסף ה' שנית ידו" וכו'.

המדרש בתחילת פרשת שמות קושר את שמו של יוסף לפסוק "והיה ביום ההוא יוסף ה' שנית ידו". עצם השם יוסף מבטא הוספה וריבוי.

קטע 3 • 51-6

תענוג, חרישה וזריעה

5 ב וזהו כוונת הברכה שמברכין קודם עשיית כל המצות ברוך אתה ה' כו' אשר קדשנו במצותיו כו'.

וזו הכוונה בברכה שאומרים לפני קיום כל אחת מהמצוות: "ברוך אתה הוי" ... אשר קדשנו במצוותיו...".

הברכה שאומרים לפני כל מצווה — "ברוך אתה הוי" ... אשר קדשנו במצוותיו..." — מבטאת את אותו רעיון. כעת אדמו"ר הזקן מסביר את לשונה.

פ"י אשר הוא לשון תענוג כמ"ש באשרי כי אשרוני בנות⁴⁵ כו' שהוא בחי' תענוג העליון

"אשרי" הוא לשון של תענוג, כמו שכתוב: "באשרי, כי אשרוני בנות..." ; זו בחינת התענוג העליון,

המילה "אשרי" קשורה לאושר ולתענוג, כפי שאמרה לאה כשקראה לבנה אשר: "באשרי, כי אשרוני בנות". בברכה היא רומזת לתענוג העליון, לתענוגו של הקב"ה.

שהוא בבחי' אי"ס עד שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] גבי אחר. מוטב דלידייניה⁴⁶ וליתי לעלמא דאתי.⁴⁷ ונמשך העונג העליון הנ"ל למטה ע"י עשיית המצות כו'.

שהוא בבחינת אין סוף, עד שאמרו חז"ל על אחר: "מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי". והתענוג העליון הנזכר לעיל נמשך למטה באמצעות קיום המצוות...

התענוג הזה הוא אי"סופי, עד כדי כך שרבי מאיר אמר על אחר, החכם שנטש את דרך התורה, שמוטב שיידון ולאחר מכן יבוא לעולם הבא. באמצעות קיום המצוות נמשך התענוג העליון הזה למטה.

6 והנה כמו שבזריעת הגרעין בארץ הגשמי צריך מתחלה לחרוש את הארץ היטב בכדי לרפות את הארץ

והנה, כשם שבזריעת זרע באדמה גשמית יש לחרוש תחילה היטב את הקרקע כדי לרכך אותה,

דימוי הזריעה נמשך. לפני הזריעה על האיכר לחרוש היטב את השדה כדי לרכך את האדמה.

כי חרישה מרפי ארעא ובאם לאו יאבד הגרעין בארץ לגמרי כמ"כ [כמו כן] קודם הזריעה של נשיי [נשמות ישראל] בבחי' ועשה טוב בקיום כל המצוות מעשיות צ"ל מקודם

שהרי "החרישה מרפה את הקרקע", ואם לא כן הזרע יאבד לגמרי באדמה; כך גם, לפני זריעת נשמות ישראל בבחינת "ועשה טוב", בקיום כל המצוות המעשיות, צריך תחילה להיות,

החרישה מרככת את האדמה, ובלעדיה הזרע אוכד. כך גם זריעת הנשמות — "עשה טוב" של קיום המצוות המעשיות — זקוקה להכנה מוקדמת.

לכן בחי' סור מרע שהוא בחי' חרישה לנפש הבהמית להפך את כל המדות רעות ולבטל את כל הרצונות אשר לא לה' המה ולא יהיה לו רצון אחר כלל כ"א לה' בלבד להיות לב נשבר ונדכה⁴⁸ כו'.

תחילה בחינת "סור מרע", שהיא בחינת החרישה של הנפש הבהמית: להפוך את כל המדות הרעות ולבטל את כל הרצונות שאינם לה', עד שלא יהיה לו שום רצון אחר כלל מלבד לה' בלבד, ולהיות "לב נשבר ונדכה" וכו'.

ההכנה הזאת היא "סור מרע", החרישה של הנפש הבהמית: הפיכת המדות הרעות וביטול כל רצון שאינו מופנה לה'. המטרה היא שלא לרצות דבר מלבד ה', ולהיות בעל "לב נשבר ונדכה".

ואז יכולים להמשיך אח"כ בבחי' ועשה טוב גילוי אור אי"ס ב"ה למטה שהוא בחי' צמיחה בתוספת וריבוי שנעשה ע"י בחי' הזריעה של נשיי [נשמות ישראל] במצוות מעשיות שעושים למטה כו'.

ואז יכולים להמשיך לאחר מכן, בבחינת "ועשה טוב", את גילוי אור אין סוף ברוך הוא למטה. זהו בחינת צמיחה בתוספת וריבוי, הנוצרת על ידי בחינת זריעת נשמות ישראל במצוות המעשיות שהן מקיימות למטה וכו'.

לאחר החרישה הזאת, זריעת המצוות המעשיות — "עשה טוב" — יכולה להמשיך למטה את גילוי אור אין סוף. זו צמיחה שיש בה תוספת וריבוי גדולים, והיא היכול של זריעת הנשמות.

(ועמ"ש מזה בד"ה האזינו השמים^{49,50} וב"ה ושאתם מים)^{51,52} וזהו ואל קין ואל מנחתו⁵³ לא שעה מפני שקין היה מארי דרוגזין שלא היה בבחי' סור מרע להפוך את כל המדות רעות שהוא בחי' חרישה כנ"ל

(ועיין במה שנתבאר על כך במאמרים המתחילים "האזינו השמים" ו"ושאתם מים"). וזהו פירוש "ואל קין ואל מנחתו לא שעה": מפני שקין היה איש רוגז, שלא היה בבחינת "סור מרע" ולא הפך את כל המדות הרעות, שהיא בחינת החרישה כנ"ל.

ההערה מפנה למאמרים על "האזינו השמים" ועל "ושאתם מים", העוסקים בחרישה הזאת. החרישה מסבירה מדוע ה' לא שעה אל קין ואל מנחתו: קין היה איש רוגז, ולא חרש את מדותיו באמצעות "סור מרע".

ולכן לא היה ביכולתו להמשיך אור ה' למטה ע"י הזריעה שלו במנחתו כו' משא"כ הבל שהיה בבחי' סור מרע בתכלית כתיב ביה וישע ה' אל הבל ואל מנחתו⁵⁴ שהוא בחי' הזריעה שלו כו' ולכן לא היה בכוחו להמשיך למטה את אור ה' באמצעות זריעתו, כלומר באמצעות מנחתו וכו'. אבל הבל היה בבחינת "סור מרע" בתכלית, ועליו נאמר: "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" — וזהו בחינת זריעתו וכו'.

כיוון שקין לא חרש, זריעתו — מנחתו — לא יכלה להמשיך למטה את אור ה'. הבל היה בבחינת "סור מרע" בתכלית, ולכן נאמר עליו: "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו"; זריעתו נשאה פרי.

וזהו שלעתיד כתיב⁵⁵ בחריש ובקציר תשבות⁵⁶ שלא יצטרכו עוד לבחי' חרישה הנ"ל לפי שנאמר ואת רוח הטומאה⁵⁷ עאביר מן הארץ.

וזהו שנאמר על העתיד לבוא: "בחריש ובקציר תשבות" — שלא יזדקקו עוד לבחינת החרישה הנזכרת לעיל, משום שנאמר: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ".

הפסוק "בחריש ובקציר תשבות" נדרש כאן על העתיד לבוא, שבו לא יהיה עוד צורך בחרישה הזאת. אז יקיים ה' את הבטחתו: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ".

קטע 4 • 71-8

מדוע הנשמות עולות על התורה

7 וזהו עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש⁵⁸ כו' היינו ע"י שממשיכים אור א"ס ב"ה שהוא קדוש ומובדל למטה.

וזהו [פירוש] "לעתיד לבוא יאמרו לפני הצדיקים קדוש" וכו': כלומר, מפני שהם ממשיכים למטה את אור אין סוף ברוך הוא, שהוא קדוש ומובדל.

דברי חז"ל שלעתיד לבוא יאמרו "קדוש" לפני הצדיקים מתפרשים על פי אותו רעיון. הצדיקים ממשיכים למטה את אור אין סוף, שהוא "קדוש" — כלומר מובדל ונעלה מן העולמות — ולכן אומרים עליהם את התואר "קדוש".

ועם כל הנ"ל מובן איך שבזה גדלה מעלת נשיי [נשמות ישראל] על בחיי התורה כי הנה אף דאורייתא מחכמה עילאה נפקת עכ"ז [עם כל זה] כשנמשך ובא לבחי' דבר ה' זו הלכה⁵⁹

ועל פי כל האמור מובן במה מעלת נשמות ישראל גדולה ממעלת התורה. שהרי אף ש"התורה יצאה מחכמה עילאה", בכל זאת, כשהיא נמשכת ובאה לבחינת "דבר הוי" — זו הלכה",

כעת אפשר להשיב על השאלה שפתחה את הדיון: בעניין זה נשמות ישראל נעלות מן התורה. התורה אכן באה מחכמה עילאה, אך כשהיא יורדת היא נעשית הלכה, שעליה נאמר בגמרא "דבר הוי" — זו הלכה".

וכמאמר אליהו מלכות פה תורה שבע"פ [שבעל פה] קרינן לה כוי וכל פרטי הלכות שהם בחיי נימין ושערות ודלת ראשך כארגמן⁶⁰ שם עד אין קץ כשיהיה כך יהיה הדין כך וכמ"ש ועלמות אין מספר⁶¹ שהם הלכות כנ"ל

וכמאמר אליהו: "מלכות פה, תורה שבעל פה קרינן לה" וכו'; וכל פרטי ההלכות, שהן בבחינת נימים ושערות — "ודלת ראשך כארגמן" — אין להן סוף: כשיהיה כך, יהיה הדין כך. וכמו שכתוב "ועלמות אין מספר", שהן ההלכות, כנוכר לעיל,

בדברי אליהו שבתיקוני הזוהר, מלכות היא ה"פה", ועל שמה נקראת התורה שבעל פה. פרטי ההלכות הרבים מספור דומים לנימים ולשערות, "לדלת ראשך", והן ה"עלמות אין מספר": כל אחת קובעת שבמקרה מסוים הדין יהיה כך.

אזי אין בהם תוספת וריבוי רק כפי ההלכה שנמשך בבחי' דיבור העליון כוי וכמו המלאכים שנמשכים מבחי' דבר ה' כמ"ש וברוח פיו כל צבאם⁶² כוי

אזי אין בהן תוספת וריבוי, אלא רק כפי ההלכה הנמשכת בבחינת הדיבור העליון וכו'. וכך גם המלאכים, הנמשכים מבחינת דבר ה', כמו שכתוב: "וברוח פיו כל צבאם" וכו'.

במדרגה זו אין בהלכה תוספת או ריבוי; היא בדיוק כפי שנקבע בדיבור העליון. גם המלאכים נמשכים מדבר ה', ככתוב: "וברוח פיו כל צבאם".

אין בהם ריבוי ותוספת כלל וממלאך אחד אין יכול להיות מלאך שעי ולזאת אין בהם פריה ורביה כוי

אין בהם ריבוי ותוספת כלל, וממלאך אחד לא יכול להיווצר מלאך שני; ולכן אין בהם פרייה ורבייה וכו'.

גם אצל המלאכים אין צמיחה או תוספת: ממלאך אחד לא יכול להיווצר מלאך שני, והמלאכים אינם מולידים. מה שנמשך מן הדיבור האלוקי נשאר בדיוק כפי שנאמר.

משא"כ נשמות ישראל⁶³ הם דוקא ממשיכים תמיד בחי' אור א"ס ב"ה למטה ע"י מצות מעשיות שעושים בבחי' ריבוי ותוספת⁶⁴ וכמ"ש אלה המצות אשר יעשה אותם האדם⁶⁵ כוי

לא כן נשמות ישראל, שהן דווקא ממשיכות תמיד למטה את בחינת אור אין סוף ברוך הוא, באמצעות מצוות מעשיות שהן מקיימות, בדרך של ריבוי ותוספת, וכמו שכתוב: "אלה המצוות אשר יעשה אותם האדם" וכי,

לעומת זאת, נשמות ישראל ממשיכות תמיד למטה את אור אין סוף באמצעות המצוות המעשיות שהן מקיימות, והן עושות זאת בדרך של ריבוי ותוספת. הפסוק "אשר יעשה אותם האדם" מדגיש שהאדם הוא שעושה אותן.

וחי בהם שהם הם הממשיכים בחי' חיות מאור א"ס ב"ה וכמ"ש ועשיתם אותם אתם כתיב^{66, 67}

"וחי בהם" — שכן הן הן הממשיכות את בחינת החיות מאור אין סוף ברוך הוא. וכמו שכתוב: "ועשיתם אותם" — "אתם" כתיב.

"וחי בהם" נדרש כאמירה שנשמות ישראל ממשיכות חיות מאור אין סוף. הזוהר מציין שבמילים "ועשיתם אותם" כתיב "אתם": העושים עצמם הם שמביאים לידי ביטוי את מה שהמצוות פועלות.

(וכמ"ש בד"ה תורה צוה⁶⁸ בפ"י אל תקרי בניך אלא בוניך⁶⁹ שנשיי [שנשמות ישראל] הם הממשיכים היחוד מבחי' תשב"כ [תורה שבכתב] שנקרא חתן לבחי' תשבע"פ [תורה שבעל פה] שנק' כלה ועי"ז נק' בוניך (כוי)

(וכמו שמבואר בדיבור המתחיל "תורה צוה", בפירוש "אל תקרי בניך אלא בוניך": נשמות ישראל הן הממשיכות את הייחוד מבחינת תורה שבכתב, הנקראת חתן, לבחינת תורה שבעל פה, הנקראת כלה; ועל ידי כך הן נקראות "בוניך" וכוי.)

הסוגריים מפנים למאמר על "תורה צוה", שבו מוסבר מדרש חז"ל "אל תקרי בניך אלא בוניך". נשמות ישראל ממשיכות את הייחוד של תורה שבכתב, החתן, עם תורה שבעל פה, הכלה, ולכן הן נקראות "בוניך" — בוניך.

אך כ"ז [כל זה] הוא דוקא ע"י ביטול במס"נ [במסירות נפש] של ישראל מקודם בבחי' ואהבת שבק"ש [שבקריאת שמע] ואז נק' אחת היא רעייתי כוי

אך כל זה נעשה דווקא על ידי הביטול של ישראל במסירות נפש תחילה, בבחינת "ואהבת" שבקריאת שמע; ואז נקראים "אחת היא רעייתי" וכוי,

כל זה תלוי תחילה בביטול של ישראל ובכוננתם למסירות נפש, כפי שמתבטא באהבת ה' שנצטוונו עליה בקריאת שמע, "בכל נפשך". בעקבות זאת נקראים ישראל "אחת היא רעייתי".

שמקבלין מבחיי אחד יחידו של עולם (וברכות נשא) (פ"ד [פרק י"ד / פרשה י"ד]) כף אחת עשרה זהב שנאמר אחת היא יונתי כו'

שהרי הם מקבלים מבחינת "אחד, יחידו של עולם". ובמדרש רבה, נשא, פרק י"ד: "כף אחת עשרה זהב", שנאמר "אחת היא יונתי" וכו'.

ישראל נקראים "אחת" משום שהם מקבלים מן האחד, יחידו של עולם. המדרש על נשא קושר בין "כף אחת עשרה זהב" שהביאו הנשיאים לבין "אחת היא יונתי".

ומה שנקראת כף אחת יובן עם מ"ש בד"ה יונתי בחגוי הסלע^{70,71} בענין ולכי לך ואז יכולים להמשיך אור א"ס ב"ה למטה ושיהיה

והטעם לכך שהיא נקראת "כף אחת" יובן על פי מה שנכתב במאמר המתחיל "יונתי בחגוי הסלע", בעניין "ולכי לך". ואז הם יכולים להמשיך למטה את אור אין סוף ברוך הוא, [ולפעול] שיהיה

הטעם לכך שהקרבן נקרא "כף אחת" יובן מן המאמר על "יונתי בחגוי הסלע", שבו מוסבר עניין "ולכי לך". לאחר שישאל נעשים "אחת" על ידי הביטול הזה, הם יכולים להמשיך למטה את אור אין סוף.

יחוד עולמות עליונים ותחתונים ממש שלא יהיה בחי' עלמין דפרודא להיות נראים כאלו הם יש ודבר נפרד בפ"ע [בפני עצמו] עד שנראה כמו שהוא כי רשויות ח"ו [חס ושלום]

יחוד אמיתי של העולמות העליונים והתחתונים, כך שלא תהיה בהם בחינת עולמות של פירוד, שייראו כאילו הם יש ודבר הנפרד בפני עצמו, עד שנראה כאילו יש, חלילה, שתי רשויות,

אז העולמות העליונים והתחתונים מתאחדים כאמת, והעולמות התחתונים אינם נראים עוד כקיימים בנפרד מה', כ"ש ודבר נפרד בפני עצמו". מראית עין כוזבת זו היא שמביאה לאמונה בשתי רשויות.

כמו שסובר המין מפלגך דלעילא מפלגך דלתתא⁷² כו' להיות שלמעלה הוא בחי' יחוד בתכלית כנ"ל ובהשתלשלות למטה מטה הוא בחי' עלמא דפרודא כמ"ש ומשם יפרד כו'.

כפי שסובר המין: "מפלגך דלעילא, מפלגך דלתתא" וכו'; שהרי למעלה יש בחינת יחוד בתכלית, כפי שנתבאר לעיל, ואילו ככל שהשתלשלות יורדת למטה יותר, זוהי בחינת עולם הפירוד, ככתוב: "ומשם יפרד" וכו'.

זו טענתו של המין שיש כביכול חצי עליון וחצי תחתון. למעלה הכול מצוי בייחוד גמור, אך ככל שהשתלשלות יורדת, היא מגיעה לעולם של פירוד: "ומשם יפרד".

אכן כשישראל ממשיכים גילוי אור איס ב"ה למטה ג"כ ממש כמו שהוא בעולמות עליונים אזי נעשה בהם בחי' יחוד עליונים ותחתונים בתכלית.

אולם כאשר ישראל ממשיכים למטה גם את גילוי אור אין סוף ברוך הוא, בדיוק כפי שהוא בעולמות העליונים, נעשה בהם ייחוד גמור של העליונים והתחתונים.

כאשר ישראל ממשיכים למטה את גילוי אור אין סוף כפי שהוא בעולמות העליונים, העליונים והתחתונים מתאחדים לגמרי. כך מתבטל הפירוד מלמטה.

וזהו תמתי לשון תמימות (ובל"א [ובלשון אשכנז] מאכט מיך גאנץ) שע"י כנס"י [כנסת ישראל] נעשה יחוד איס ב"ה למטה כמו שהוא למעלה ממש

וזהו "תמתי", מלשון תמימות (וביידיש: "מאכט מיך גאנץ" — עושה אותי שלם): שעל ידי כנסת ישראל נעשה ייחוד אין סוף ברוך הוא למטה, בדיוק כפי שהוא למעלה.

זו משמעות "תמתי", מלשון תמימות ושלמות; ביידיש אומרים "מאכט מיך גאנץ" — עושה אותי שלם. באמצעות כנסת ישראל נעשה ייחודו של ה' שלם למטה בדיוק כפי שהוא למעלה.

וזהו גם כן תאומתי שהוא בחי' יחוד ז"א [זעיר אנפין ונוקבא] שהם מדות עליונות דאצי' ובחינת מלכות דאצי' שמתלבשת בבי"ע שמתייחדים בתכלית ע"י בניי [בני ישראל] כנ"ל.

וזהו גם "תאומתי", שהיא בחינת ייחוד ז"א ונוקבא: מדות העליונות דאצילות ובחינת מלכות דאצילות, המתלבשת בבריאה, יצירה ועשיה, ומתייחדות בתכלית על ידי בני ישראל, כנ"ל.

זהו גם עניינה של "תאומתי": ייחוד ז"א ונוקבא, כלומר ייחוד המדות האלוניות שבאצילות עם מלכות דאצילות, המתלבשת בבריאה, ביצירה ובעשיה. באמצעות בני ישראל השתיים מתייחדות לגמרי, כמו תאומות.

אך מתחלה צריך להיות בחי' יונתי וכמ"ש עיניך יונים⁷³ כו' שכמו זוג יונים שעיקר התענוג שלהם הוא ההסתכלות שמסתכלים זה על זה.

אבל תחילה צריכה להיות בחינת "יונתי", כפי שנאמר: "עיניך יונים" וכו'. הדבר דומה לזוג יונים, שעיקר התענוג שלהם הוא להביט זה בזה.

לפני האיחוד הזה צריכה להיות בחינת "יונתי", כמו בפסוק "עיניך יונים". זוג יונים מוצא את עיקר תענוגו במבט זה בזה.

כמ"כ [כמו כן] למעלה שיהיה בחי' תמתי תאומתי שהוא יחוד זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] חתן וכלה כו' הוא עי' בחי' יונתי מקודם שהוא בחי' התענוג שצריך להיות בנשי' [בנשמות ישראל] לאסתכלא ביקרא דמלכא^{74, 75, 76} כו'

כך גם למעלה: בחינת "תמתי תאומתי", שהיא יחוד ז"א ונוקבא, חתן וכלה וכו', נוצרת באמצעות בחינת "יונתי" שקודמת לה; בחינה זו היא התענוג שצריך להיות בנשמות ישראל, "להסתכל בכבוד המלך" וכו',

כך גם למעלה: יחוד "תמתי תאומתי", יחוד החתן והכלה, מתאפשר רק לאחר בחינת "יונתי". זהו התענוג שצריך להיות בנשמות ישראל, בהתבוננות "בכבוד המלך", כלשון הזוהר.

שהוא בחי' ההתבוננות בגדולת אור א"ס ב"ה ונקי שמחת כלה שהוא התענוג של הכלה מההסתכלות על החתן שהוא בחי' יקרא דמלכא כו' ועי' מלמעלה למטה גי' כתיב עין ה' אל יראיו.⁷⁷

שהיא בחינת ההתבוננות בגדולת אור אין סוף ברוך הוא. היא נקראת "שמחת כלה" — תענוגה של הכלה כשהיא מביטה בחתן, שהוא בחינת "כבוד המלך" וכו'. ובאמצעות זאת נאמר גם מלמעלה למטה: "עין הוי' אל יראיו".

ההבטה הזאת היא התבוננות בגדולת אור אין סוף. היא נקראת "שמחת כלה" — תענוגה של הכלה כשהיא מביטה בחתן, כבוד המלך. כתגובה לכך, מלמעלה למטה, נאמר: "עין הוי' אל יראיו".

יראיו הוא בחי' ביטול היינו כשישראל הם למטה תמיד בבחי' ביטול לה' כו' נתעורר מזה בחי' תענוג גדול למעלה וכמ"ש וירא אלקים את כל אשר עשה⁷⁸

"יראיו" היא בחינת ביטול. כלומר, כאשר ישראל למטה נמצאים תמיד בבחינת ביטול לה' וכו', מתעורר מכך למעלה תענוג גדול, כפי שנאמר: "וירא אלקים את כל אשר עשה",

"יראיו" הם מי שנמצאים במצב של ביטול. כאשר ישראל למטה בטלים תמיד לפני ה', מתעורר מכך למעלה תענוג גדול, בדומה לתענוג המתבטא במילים "וירא אלקים את כל אשר עשה".

והנה טוב מאד וכמו האדם שמקבל תענוג מכלי יפה כו' ותענוג זה שנעשה למעלה נקרא שמחת חתן דהיינו יחוד אצילות שנקרא חתן.

"והנה טוב מאד"; בדומה לאדם שמתענג על כלי יפה וכו'. תענוג זה שנוצר למעלה נקרא "שמחת חתן", כלומר, יחוד אצילות, הנקרא חתן,

"והנה טוב מאד": ה' מתענג על בריאתו כפי שאדם מתענג על כלי יפה. תענוג זה שלמעלה הוא "שמחת חתן", והחתן הוא אצילות.

מלשון⁷⁹ נחות דרגא להיות משפיע למקור דבי"ע שנק' כלה וא"א זאת כ"א עי' בחי' יונתי מקודם כו'.

מלשון "נחות דרגא" — לרדת מדרגה, כדי להשפיע למקורם של בריאה, יצירה ועשיה, הנקרא כלה. הדבר אינו אפשרי אלא באמצעות בחינת "יונתי" שקודמת לכך וכו'.

את המילה "חתן" דורשים מלשון "נחות דרגא", לרדת מדרגה: אצילות יורדת ומשפיעה למקורם של בריאה, יצירה ועשיה, הנקרא כלה. גם הדבר תלוי תחילה בבחינת "יונתי" — תענוגן של הנשמות בה'.

8 ועיי' השמחה של החתן וכלה שהוא התענוג של שניהם כנ"ל יכול להיות בחיי תמתי שהוא בחינת יחוד חתן וכלה שהוא בחיי זוי"נ [זעיר אנפין ונוקבא] כנ"ל

ובאמצעות השמחה של החתן והכלה, שהיא התענוג של שניהם, כנזכר לעיל, יכולה להיות בחינת "תמתי" — בחינת הייחוד של חתן וכלה, שהיא בחינת ז"א ונוקבא, כנזכר לעיל;

השמחה של החתן והכלה, התענוג של שניהם, מאפשרת את בחינת "תמתי" — את הייחוד של חתן וכלה. במונחים של קבלה, זהו הייחוד של ז"א ונוקבא.

וכמו שיהי' [שיהיה] לעתיד דכתיב ומעין מבית⁸⁰ ה' יצא והשקה את נחל השטים כו' שלא יהי' [יהיה] בחיי עלמין דפרודא כלל כ' מו

וכך יהיה לעתיד לבוא, ככתוב: "ומעין מבית הו"י יצא והשקה את נחל השטים" וגו' — שלא יהיו כלל עולמות של פירוד, כפי

לעתיד לבוא יהיה הייחוד שלם, כפי שאומר הנביא יואל: "ומעין מבית הו"י יצא והשקה את נחל השטים". אז לא יהיו כלל עולמות של פירוד.

שהוא עתה וכמ"ש ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד⁸¹ וכו' משא"כ לעתיד יהי' [יהיה] בחיי תמתי שהוא בחיי תאומתי כו' וד"ל [ודי למבין]:

שהם קיימים עתה, וככתוב: "ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד" וגו'; אבל לעתיד לבוא תהיה בחינת "תמתי", שהיא בחינת "תאומתי" וגו'. והמשכיל יבין.

כעת העולם מתנהל כפי שמתואר בכתוב "ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד", אך לעתיד לבוא תהיה בחינת "תמתי", שהיא "תאומתי". בחלק הבא יוסבר מדוע העתיד מתואר כמעין וההווה כנהר.

קטע 5 • 91-11

מעין ונהר

9 ג' להבין בתוספת ביאור⁸² מ"ש (יואל ס"י ד' י"ח) ומעין מבית⁸³ ה' יצא והשקה את נחל השטים הנאמר על לעתיד.

ג. כדי להבין בתוספת ביאור את הכתוב (יואל, פרק ד', פסוק יח): "ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים", שנאמר על העתיד לבוא.

החלק השלישי חוזר לפסוק ביואל שבו הסתיים החלק הקודם: הנבואה שלעתיד לבוא יצא מעין מבית ה' וישקה את נחל השטים. כעת יוסבר לעומק מדוע התגלות העתיד מתוארת כמעין.

הנה לכאורה אינו מובן מ"ש ומעין יצא ולא נאמר ונהר יוצא כמ"ש ונהר יוצא מעדן⁸⁴ וגו'.

לכאורה אין מובן מדוע נאמר "ומעין יצא" ולא "ונהר יוצא", כפי שנאמר "ונהר יוצא מעדן" וגו'.

השאלה היא מדוע הנביא מדבר על מעין ולא על נהר, הדימוי שהתורה משתמשת בו בתיאור גן עדן: "ונהר יוצא מעדן". ברור שהבחירה במילה הזאת מכוונת.

אך האמת הו משום דכנהר כתיב ומשם יפרד כו' משא"כ כמעין לא נאמר ומשם יפרד רק אדרבה והשקה כו'.

אך האמת היא שהדבר נובע מכך שעל הנהר נאמר "ומשם יפרד" וכו', ואילו על המעין לא נאמר "ומשם יפרד", אלא אדרבה, "והשקה" וכו'.

התשובה בקצרה: על הנהר אומרת התורה "ומשם יפרד" — תחילתה של התחלקות; ואילו על המעין אומר יואל רק שהוא "ישקה", אפילו את נחל השיטים. המעין מבטא התגלות שמאחדת ולא מפרידה.

וביאור זאת יובן ע"פ מה שמבואר בדברי רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] נהרא מכיפי [מכיפיה] מברין^{85,86} ולא חיישי [חיישין] שמא ירבה נוטפי [נוטפים] כו'.

והביאור בזה יובן על פי דברי חז"ל: "נהרא מכיפיה מברין", ואין חוששים שמא יהיו בו המים הנוטפים מרובים וכו'.

בתלמוד מובאת דעת שמואל שנהר "מתברך מכיפיו": הוא גדל מימיו שלו. משום כך, כדיני טבילה, אין חוששים שמי גשמים הנוטפים לתוכו יהיו מרובים ממים הזורמים בו מעצמם.

פי' שהתוספת וריבוי שלה שמתרב כשנעשה נהר מכמו שהיתה תחלה כהמעין שממנו יוצא הנהר הוא ממקורו ומאליו ומעצמו מתרבה⁸⁷

כלומר, התוספת והריבוי שבו, שבאמצעותם הוא גדל כשהוא נעשה נהר, מעבר למה שהיה תחילה כהמעין שממנו יוצא הנהר, באים ממקורו; הוא מתרבה מאליו ומעצמו.

אדמו"ר הזקן מסביר את מאמר חז"ל: כל מה שיש בנהר מעבר למה שיצא תחילה ממעינו בא ממקורו שלו. הנהר מתרבה מעצמו, ולא מכוח דבר שמוסיפים לו מבחוץ.

(ובערוך בשם רבינו גרשם⁸⁸ מכיפיה מברין מגדותיו מתברך שאינו מתגדל ממימי הגשמים אלא מעצמו וכן פרש"י [פירש רש"י / פירוש רש"י] בנדרים)

(ובערוך, בשם רבינו גרשום: "מכיפיה מברין" — מתברך מגדותיו, שאינו גדל ממי הגשמים אלא מעצמו; וכן פירש רש"י בנדרים.)

הסוגריים מביאים תמיכה מדברי המפרשים. הערוך, מילון התלמוד מימי הביניים, מצטט את רבינו גרשום: הנהר גדל "מגדותיו", מעצמו ולא ממי הגשמים; ורש"י מפרש כך גם בנדרים.

(ד"מ סע"א [סוף עמוד א]) **ועי' בפרש"י** [בפירוש רש"י / בפירוש רש"י] **בשבת** (דס"ה ב') **משפתו**⁸⁹ **כוי** **והוא כי תרגום**
והירדן מלא על כל גדותיו⁹⁰ **מלי על כל כפוהי**⁹¹.

(דף מ, סוף ע"א). ועיינו בפירוש רש"י בשבת (דף סה ע"ב): "משפתו" וכו'. והיינו מפני שתרגום "והירדן מלא על כל גדותיו" הוא "מלי על כל כפוהי".

המאמר מופיע בסוף נדרים מ ע"א, ובשבת סה ע"ב מפרש רש"י את "מכיפיה" כ"משפתו, ממקורו ומסלעו". המילה הארמית "כיף" פירושה שפה; התרגום מתרגם את "והירדן מלא על כל גדותיו" באותה מילה, "כפוהי".

(ביהושע סי' ג'). **שפת היאר**⁹² **כיף נהרא**⁹³ (וביחזקאל מ"ז) **על שפתו על כיפיה**⁹⁴ **ולא ממימי הגשמים**

(ביהושע, פרק ג). "שפת היאור" — "כיף נהרא". (וביחזקאל מז) "על שפתו" — "על כיפיה". ולא ממי הגשמים.

שתי דוגמאות נוספות מן התרגום: "שפת היאור", המקום שבו הונחה תיבתו של משה, מתורגמת "כיף נהרא"; ו"על שפתו" ביחזקאל מז מתורגמת "על כיפיה". נמצא ש"מכיפיה" פירושו שהנהר גדל מתוכו, ולא ממי הגשמים.

ואף שהמעין אינו בהתפשטות מרובה כ"כ [כל כך] **עכ"ז** [עם כל זה] **אחר שיוצא מהעלם של המעין לידי**
גילוי והתפשטות יותר להיות נהר נעשה מאליו ומעצמו בתוספת מרובה⁹⁵.

ואף שהמעין אינו מתפשט במידה רבה כל כך, בכל זאת, לאחר שהוא יוצא מההעלם של המעין אל הגילוי ומתפשט יותר, עד שהוא נעשה נהר, הוא גדל מאליו ומעצמו במידה רבה.

זהו העיקרון שהמאמר נזקק לו. במעין עצמו המים מתפשטים רק מעט, אך לאחר שהם יוצאים מההעלם של המעין ונחשפים כנהר, הם מתרבים מאוד מאליהם.

10 ויובן זה יותר מבחי' שכל ומדות שהנה עיקר הולדת והמשכות המדות הם מהשכל של דבר שיעמיק
בשכלו ויבין שטוב הוא יתעורר ממילא בלבו אהבכה ותשוקה לדבר ההוא אשר לזאת בקטן ששכלו
קטן מאד מלהכיל

הדבר יובן היטב יותר מתוך בחינת השכל והמדות. עיקר הולדתן והמשכותן של המדות הוא מן השכל: כאשר אדם מעמיק להתבונן בדבר ומבין שהוא טוב, מתעוררים בלבו מאליהם אהבה וכמיהה לאותו דבר. משום כך, אצל ילד קטן, ששכלו קטן מכדי להכיל

כעת מודגמת דימוי הנהר באמצעות נפש האדם. הרגשות נולדים מן השכל: כאשר אדם מתבונן בדבר לעומק ומבין שהוא טוב, מתעוררות בלבו מאליהן אהבה וכמיהה אליו. שכלו של ילד קטן מצומצם מכדי לתפוס דברים רבים.

ולהבין אזי גם מדותיו הם ג"כ לדברים קטנים וכמ"ש לפי שכלו יהולל איש⁹⁶ כו' שהמדות נקי איש הם נולדים ונמשכים לפי ערך השכל

ולהבין, גם המדות שלו הן לדברים קטנים, ככתוב: "לפי שכלו יהולל איש" וכו'. המדות נקראות "איש", והן נולדות ונמשכות בהתאם למידת השכל.

לכן גם רגשותיו של ילד הם כלפי דברים קטנים. הפסוק "לפי שכלו יהולל איש" מתפרש כאן כך שהמדות, הנקראות "איש", נולדות בהתאם למידת השכל.

ונמצא מובן מכל הנ"ל שכל עיקר המשכת המדות הם מהכל ואעפ"כ [ואף על פי כן] נראה בחוש שאחר שבאו מהשכל לידי גילוי בלב נעשו בחוזק ותוספת וריבוי הרבה יותר מכמו שהי' [שהיה] תחלה בעודם בשכלו כו'

נמצא שמכל האמור מובן שעיקר המשכת המדות הוא מן השכל. ואף על פי כן, ברור לעין שלאחר שהן באות מן השכל לידי גילוי בלב, הן נעשות חזקות, מתרבות ומתעצמות הרבה יותר משהיו בתחילה, כל עוד היו בשכלו וכו',

אך הניסיון מלמד דבר נוסף: אף שהמדות נמשכות כולן מן השכל, לאחר שהן מתגלות בלב הן נעשות חזקות וגדולות הרבה יותר מכפי שהיו כשהיו עדיין רק בשכל.

כמו הכעס כו' והיינו כנ"ל מפני שבשכל עדיין המדה היא בחי' העלם בתכלית ולזאת אינה בהתפשטות מרובה כ"כ [כל כך] אכן כשבא מהעלם השכל לידי גילוי בלב נעשה ממילא בריבוי התפשטות וחוזק האהבה או הכעס כו'

כמו הכעס וכו'. והטעם לכך הוא, כאמור לעיל, שבשכל המדה עדיין מצויה בהעלם גמור, ולכן אין היא מתפשטת במידה רבה כל כך. אך כשהיא יוצאת מהעלם השכל ומתגלה בלב, מתפשטות מאליהן האהבה או הכעס בעוצמה רבה וכו'.

הכעס הוא דוגמה ברורה: כשהוא מתעורר בלב, הוא מתעצם הרבה מעבר למה שהיה במחשבה שעוררה אותו. הסיבה היא זו שניתנה לגבי הנהר: בשכל הרגש נסתר לגמרי ומתפשט מעט, אך כשהוא יוצא אל הלב הוא מתפשט ומתחזק מאליו.

(וכיוצא בזה מבואר בע"ח [בעץ חיים] שכ"ה דרוש ו' ובשער תיקון הנוקבא פ"ה כי כאשר יצאו מהיסוד דאימא ונתגלו⁹⁷ כו' ע"ש)

(וכעין זה מבואר בעץ חיים, שער כ"ה, דרוש ו', ובשער תיקון הנוקבא, פרק ה': שכאשר יצאו מיסוד דאימא והתגלו וכו'; עיין שם.)

הסוגריים מציינים הקבלה בספר עץ חיים של האריז"ל. שם מוסבר שהאורות של המוחין מגדילים את ז"א רק כאשר הם יוצאים מיסוד דאימא, שבו היו מכוסים, ומתגלים.

וכמ"כ [וכמו כן] הנהר אף שכל עיקר המשכתו מבמעין עכ"ז [עם כל זה] אחר שיוצא מהעלם המעין לידי גילוי הנהר מתפשט מאליו בתוספת וריבוי כו'.

וכך גם הנהר: אף שכל עיקר המשכתו היא מן המעיין, לאחר שהוא יוצא מהעלם המעיין לידי גילוי, הוא מתפשט מאליו בתוספת ובריבוי וכו'.

כך גם בנהר: כל מימיו באים מן המעיין, אך לאחר שהוא יוצא מהעלמו של המעיין ומתגלה, הוא מתפשט ומתרבה מאליו.

וזהו נהרא מכיפי' [מכיפיה] מבריק כו'. ומכל הנ"ל יובן למעלה ג"כ במ"ש ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד⁹⁸ כו'.

וזהו "נהרא מכיפיה מבריק" וכו'. ומכל האמור יובן גם למעלה, במה שכתוב: "ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד" וכו'.

זהו פירוש "נהר מתברך מכיפיו": גידולו נובע ממנו עצמו. באמצעות הדימוי הזה עובר אדמו"ר הזקן לנהר של עדן, המתאר את סדר הספירות למעלה.

כי הנה עדן הוא בחי' חכמה⁹⁹ עילאה דאצי'¹⁰⁰ חכים ולא בחכמה ידיעא שהוא בחי' העלם וביטול בתכלית וכמ"ש והחכמה מאין תמצא¹⁰¹ כו'

הנה עדן הוא בחינת חכמה עילאה דאצילות, "חכים ולא בחכמה ידיעא", שהיא בחינת העלם וביטול גמור, ככתוב: "והחכמה מאין תמצא" וכו',

עדן הוא חכמה עילאה דאצילות, הנקודה הראשונה של המחשבה האלוקית. בלשונו של אליהו בתיקוני זוהר, ה' הוא "חכים ולא בחכמה ידיעא"; חכמה זו נסתרת ובטלה לגמרי, ולכן איוב אומר שהחכמה נמצאת "מאין".

שהוא בחי' אין ממש ונקי מעין שהוא כדוגמת המעין שעדיין הוא בבחי' העלם כנ"ל ונהר יוצא מעדן הוא בחי' בינה דאצי' שיוצא ונמשך מבחי' חכמה להשקות כו'

שהיא בחינת אין ממש, והיא נקראת מעיין, מפני שהיא דומה למעיין שעדיין הוא במצב של העלם, כנזכר לעיל. ו"נהר יוצא מעדן" הוא בחינת בינה דאצילות, היוצאת ונמשכת מבחינת חכמה כדי "להשקות" וכו',

מכיוון שחכמה היא בחינת "אין" ממש, נקודה שעדיין לא הושגה, היא נמשלה למעיין שמימיו עדיין נסתרים. הנהר היוצא מעדן הוא בינה דאצילות, הנמשכת מחכמה "להשקות" — כלומר, להוליד את המדות.

שהוא בחי' אם הבנים¹⁰² מקור המדות עליונות דאצי' שנמשכין מבחי' בינה דאצי' ונקי רחובות הנהר¹⁰³ שהיא בחינת "אם הבנים", מקור המדות העליונות דאצילות, הנמשכות מבחינת בינה דאצילות; והיא נקראת "רחובות הנהר",

בינה נקראת "אם הבנים", מפני שהמדות העליונות דאצילות, "בניה", נולדות ממנה. הוזהר קורא לבינה "רחובות הנהר", שמהם נפתחים חמישים שערי אור לכל ששת הכיוונים.

שהוא בחי' התפשטות השכל יותר מכמו שהיה בבחי' חכמה שהוא בחי' אין אף שבחי' בינה נמשך מבחי' חכמה עכ"ז [עם כל זה] מאחר שבא מהעלם לגילוי השגה

שהיא בחינת התפשטות השכל יותר מכפי שהיה בבחינת חכמה, שהיא בחינת אין. ואף שבחינת בינה נמשכת מבחינת חכמה, ככל זאת, מאחר שהיא באה מן ההעלם אל גילוי של הכנה,

"רחובות" פירושה שבחינה השכל מתפשט הרבה מעבר למצבו בחכמה, שהיא בחינת "אין". בינה מקבלת את כל מה שיש בה מחכמה, אך היא מוציאה את הרעיון מן ההעלם אל הכנה המשיגה אותו.

שהוא מאין ליש ממש ממילא מתרבה בהתפשטות יותר כדוגמת הנהר הגשמי שיוצא מהמעין והמדות שבלב נמשכים מהשכל שבמוח כנ"ל.

שהוא באמת מאין ליש, ממילא הוא מתרבה ומתפשט יותר, בדומה לנהר הגשמי היוצא מן המעיין, וכמו המדות שבלב הנמשכות מן השכל שבמוח, כנזכר לעיל.

המעבר מחכמה לבחינה הוא מעבר מ"אין" ל"יש", ולכן בינה מתפתחת ומתפשטת מאליה. הדבר דומה לנהר גשמי היוצא ממעינו, ולמדות המתפתחות בלב לאחר שהרעיון יוצא מן השכל שבמוח.

11 וזהו דגבי ונהר יוצא כתיב ומשם יפרד¹⁰⁴ פי' אחר שנמשך מבחי' בינה דאצי' לבחי' מלכות דאצי' שמתפשטת ומתלבשת למטה בבי"ע נעשה בחי'

וזו הסיבה שלגבי "ונהר יוצא" נאמר "ומשם יפרד". כלומר, לאחר שהנהר נמשך מבחינת בינה דאצילות לבחינת מלכות דאצילות, המתפשטת ומתלבשת למטה בכריאה, יצירה ועשיה, נוצרת בחינת

כעת מוכן מדוע נאמרת הפרדה על הנהר ולא על המעיין. השפע עובר מכינה דאצילות למלכות דאצילות, האחרונה בספירות, המתפשטת למטה ומתלבשת בעולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה.

פירוד לגמרי להתהוות נבראים בע"ג [בעלי גבול / בעל גבול] ועלמין דפרודא אכן כ"ז [כל זה] הוא לאחר התפשטות והמשכות הנהר הנ"ל שהוא בחי' בינה ומדות דאצי' בבחי' מלכות דאצילות להתלבש בבי"ע.

הפרדה גמורה, כך שנבראים מוגבלים ועולמות של פירוד באים לידי התהוות. אולם כל זה מתרחש לאחר התפשטות והמשכת הנהר הנזכר לעיל, שהוא בחינת בינה והמדות דאצילות, אל בחינת מלכות דאצילות, כדי להתלבש בכריאה, יצירה ועשיה.

שם, למטה מאצילות, נוצרת הפרדה גמורה: נבראים מוגבלים ו"עולמות של פירוד", הנראים כקיימים בנפרד מה'. הדבר יכול להתרחש רק לאחר שהנהר התפשט — כלומר, לאחר שבינה והמדות דאצילות נמשכו למלכות דאצילות, כדי שתוכל להתלבש בעולמות התחתונים.

קטע 6 • 1211

המעייין מתגלה למטה

12 וכמ"ש ומשם יפרד שנמשך משם ולמטה להיות בחי' עלמין דפרודא אבל עצם הנהר הנ"ל עדיין הוא

בבחי' יחוד וביטול בתכלית כמ"ש לך ה' הגדולה כו'

וכמו שכתוב: "ומשם יפרד" — כלומר, משם ולמטה הוא נמשך ונעשה בחינת עולמות של פירוד. אבל הנהר עצמו, שנזכר לעיל, עדיין נתון באחדות וביטול מוחלט, כמו שכתוב: "לך ה' הגדולה" וכו'.

"ומשם יפרד" פירושו שרק מאותה נקודה ולמטה מתהווים עולמות של פירוד. הנהר עצמו — בינה והמדות של אצילות — עדיין מאוחד לגמרי עם ה' ובטל לפניו, כפי שאומר הפסוק "לך ה' הגדולה" על המדות האלויות.

וחייוהי וגרמוהי חד כו' שאף שכבר נמשך מבחי' חכמה שנק' עדן להיות התפשטות בבחי' נהר ע"ז מאחר שיוצא ומקבל תמיד מבחי' עדן הנ"ל עדיין הוא בבחי' יחוד וביטול בתכלית

ו"וחייוהי וגרמוהי חד" וכו'. ואף שכבר נמשך מבחינת חכמה, הנקראת עדן, ונעשה התפשטות בבחינת נהר, הרי מאחר שהוא יוצא ומקבל תמיד מבחינת עדן הנזכרת לעיל, הוא עדיין נתון באחדות וביטול מוחלט.

על הספירות של אצילות נאמר בתיקוני זוהר שה' "וחייוהי וגרמוהי חד". אמנם הנהר כבר יצא מעדן, שהיא חכמה, והתפשט; אך הוא מקבל תמיד מעדן, ולכן הוא נותר מאוחד ובטל.

אך עכ"ז [עם כל זה] הוא בחינת מקור שיומשך משם ולמטה בב"ע יפרד כו' מאחר שכבר יצא מבחי' העלם המעין שהוא בחי' חכמה עילאה שנק' עדן לידי גילוי והשגה בבחי' בינה ומדות

אך אף על פי כן, הוא בחינת מקור, שממנו נמשך משם ולמטה אל בריאה, יצירה ועשיה, ושם "יפרד" וכו'; זאת מאחר שכבר יצא מהעלם המעין, שהוא בחינת חכמה עילאה הנקראת עדן, ובא לידי גילוי והשגה בבחינת בינה ומדות.

אף על פי כן, הנהר הוא מקור שממנו עשוי להתהוות פירוד, כאשר זרימתו נמשכת לבריאה, יצירה ועשיה. הוא יכול להיות מקור כזה מפני שכבר יצא מהעלם המעין — חכמה עילאה — ובא לידי גילוי והשגה בבינה ובמדות.

אזי יכול לירד ולהשתלשל עוד בהשתלשלות וצמצומים שיתהוו גם נבראים נפרדים ממש כאלו הם יש ונפרד בפ"ע [בפני עצמו]

אז הוא יכול לרדת ולהשתלשל עוד, בהשתלשלות ובצמצומים, עד שיתהוו גם נבראים נפרדים ממש, כאילו הם יש ונפרד בפני עצמם.

מה שכבר התגלה והושג יכול לרדת שלב אחר שלב באמצעות ההשתלשלות והצמצומים שבה. בסוף התהליך מתהווים נבראים נפרדים ממש, הנראים כ"יש" הקיים בפני עצמו.

אבל מבחי' המעיין עצמו שהוא בחי' חכמה עילאה אינו בבחי' מקור כלל שיוכל להיות בחי' התהוות היש והנפרד הואיל והמעיין אין בו התפשטות

אבל בחינת המעיין עצמו, שהוא בחינת חכמה עילאה, אינה בחינת מקור כלל שממנו יכולה לבוא התהוות של יש ונפרד, מאחר שאין במעיין התפשטות

המעיין עצמו, חכמה עילאה, אינו יכול להיות כלל מקור להתהוות של "יש" נפרד. במעיין אין התפשטות שממנה יכולה להתפתח מציאות נפרדת.

כמו בנהר והיינו לפי כי החכמה מאין תמצא¹⁰⁵ ולזאת כשיתגלה לעתיד בחי' עצם החכמה עילאה למטה

כמו שיש בנהר. והטעם לכך הוא ש"החכמה מאין תמצא". ולכן, כאשר לעתיד לבוא תתגלה למטה בחינת עצם החכמה עילאה,

הטעם לכך הוא שחכמה "נמצאת מאין": היא נשאת מאוחדת עם ה"אין" שממנו באה, ובטלה לגמרי. לכן, כאשר עצם החכמה עילאה יתגלה למטה לעתיד לבוא, העולם יהיה שונה.

אזי לא יהי' [יהיה] בבחי' עלמא דפרודא כלל רק יהי' [יהיה] למטה ג"כ יחוד אור ה' ממש

אז הוא כלל לא יהיה בבחינת עולם של פירוד; אלא שגם למטה תהיה אחדות אור ה' ממש

אז העולם התחתון כבר לא יהיה עולם של פירוד כלל. גם למטה יהיה אור ה' מאוחד ממש, כמו למעלה.

כמו שהוא למעלה וזהו ומעיין מבית¹⁰⁶ ה' יצא שעצם המעיין שהוא בחי' חכמה עילאה כנ"ל יומשך ויתגלה למטה כמו שהוא בבחי' מעין ולא

כמו שהוא למעלה. וזהו "ומעיין מבית ה' יצא": עצם המעיין, שהוא בחינת חכמה עילאה כנזכר לעיל, יימשך ויתגלה למטה כפי שהוא, בבחינת מעיין, ולא

זהו פירוש נבואת יואל: "ומעיין מבית ה' יצא". עצם המעיין, חכמה עילאה, יימשך ויתגלה למטה כפי שהוא — בבחינת מעיין.

כמו עכשיו ונהר יוצא כו' ואזי אף והשקה את נחל השטים שיטים הוא מלשון שטות

כמו עכשיו, "ונהר יוצא" כו'. ואז גם "והשקה את נחל השיטים": "שיטים" קשור ללשון שטות,

בשונה מהמצב עכשיו, שבו השפע יורד כנהר, המפריד בין הדברים. לעתיד המעיין ישקה גם את "נחל השיטים", ו"שיטים" נקרא כקשור ל"שטות".

וגם מלשון שטו העם¹⁰⁷ שהם בחינת עלמין דפרוד ונחל השיטים הוא מקור המגדיל כל תאוות ותענוגי עוה"ז אשר לא לה' המה

וגם ללשון "שטו העם", שהיא בחינת העולמות של פירוד; ונחל השיטים הוא המקור שמצמיח את כל התאוות והתענוגים של העולם הזה שאינם לה'.

אפשר לקרוא זאת גם כקשור לביטוי "שטו העם" — הם התהלכו כדי לאסוף את המן, והדבר מבטא התרחקות. שני הביטויים מתארים עולמות של פירוד, ונחל השיטים הוא המקור שמזין את כל הרצונות והתענוגים של העולם הזה שאינם לה'.

והוא גי' ע"ד שנתי [שנתבאר] במ"א בד"ה שמע ישראל ענין מים תחתונים שהם מגדילים כל תענוגי עוה"ז שהם בחי' פסולת

וגם זה על דרך מה שנתבאר במקום אחר, במאמר המתחיל "שמע ישראל", בענין המים התחתונים, המצמיחים את כל התענוגים של העולם הזה, שהם בחינת פסולת;

הדבר תואם את המבואר במאמר על "שמע ישראל" בענין "המים התחתונים". הם מזינים את כל התענוגים של העולם הזה, שהם פסולת.

והיינו ע"י שנמשך בחי' רקיע המבדיל בין מים עליונים למים תחתונים¹⁰⁸ עד שמזה נסתעף למטה במים תחתונים בחי' נחל השיטים ועיין ס"פ ואתחנן (דף ע"ד ע"ב)¹⁰⁹

וזה נעשה באמצעות המשכת בחינת הרקיע המבדיל בין המים העליונים למים התחתונים, עד שמכך הסתעפה למטה, במים התחתונים, בחינת נחל השיטים. ועיין בסוף פרשת ואתחנן (דף ע"ד ע"ב),

הדבר נעשה באמצעות הרקיע המבדיל בין המים העליונים למים התחתונים, כמו ביום השני לבריאה; מתוך ההבדלה הזאת הסתעף למטה, במים התחתונים, נחל השיטים. בהמשך מובא מקור בסוף פרשת ואתחנן (דף ע"ד ע"ב), ובהערת קה"ת מצוטט ממנו בזה: מכיוון שנחל זה מרכבה אהבה בעולם, כשצא המעיין הקדוש ויגיע אליו, הוא יתוקן ויושר, ולא יוסיף להיות בזהמתו כפי שהיה קודם.

ומבואר שם שכשיתגלה בחי' עצם המעיין אזי אף בבחי' נחל השיטים יהי [יהיה] בחינת גילוי אור ה' וכמ"ש והלכו לאורך^{110, 111} כו'

ומבואר שם שכאשר תתגלה בחינת עצם המעיין, אזי גם בבחינת נחל השיטים תהיה בחינת גילוי אור ה', כמו שכתוב: "והלכו לאורך" וכו',

באותו מקור מבואר שכאשר יתגלה עצם המעיין, אור ה' יתגלה גם בנחל השיטים. הפסוק המובא כאן, כפי שמציינת הערת קה"ת, נאמר במלואו: "והלכו גויים לאורך".

ובאו¹¹² במערות צורים¹¹³ ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאוונו כו' שיהי [שיהיה] לעתיד ולא יהי בחי' פירוד כלל [יהיה]

ו"באו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאוונו" וכו', שיהיה לעתיד, ולא תהיה בחינת פירוד כלל,

גם ישעיהו מנבא: "באו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאוונו". לעתיד יורגש הדרו של ה' אפילו במקומות הנמוכים ביותר, ולא יהיה פירוד כלל.

כמו שהוא עתה שנראה כאלו הם שתי רשויות ח"ו [חס ושלום] כדעת האפיקורוס וכמו שהשיב לו¹¹⁴
האיך שביק מיא לאעבורי¹¹⁵ כו'

כמו שיש עכשיו, כאשר נראה כאילו יש שתי רשויות, חס ושלום, כדעת האפיקורוס, וכפי שהשיב לו: "איך הוא מניח למים לעבור?" וכו'.

לעומת זאת, עכשיו העולם עלול להיראות כאילו יש בו שתי רשויות, חס ושלום. בגמרא אמר מגוס לאמימר שחציו העליון של האדם שייך לכוח אחד וחציו התחתון לכוח אחר, ואמימר השיב: אם כך, איך מניח האחד למים לעבור דרך תחומו של האחר?

שבאמת הכל נמשך ממנו ית' רק שע"י רבוי השתלשלות וצמצומים להעלים ולהסתר את אור ה' החיה ומהווה אותם מאין ליש הם נראים כלאו הם יש ונפרד בפ"ע [בפני עצמו]

שהרי באמת הכול נמשך ממנו יתברך; אלא שריבוי ההשתלשלות והצמצומים, שנועדו להעלים ולהסתר את אור ה' המחיה אותם ומהווה אותם מאין ליש, גורמים לכך שהם נראים כאילו הם יש נפרד בפני עצמו.

התשובה מבחירה שהעליון והתחתון הם אחד. באמת הכול בא מה' לבדו; אלא שריבוי שלבי ההשתלשלות והצמצום מסתיר את האור שמחיה את הנבראים ומהווה אותם, ולכן הם נראים כמציאויות עצמאיות.

והיינו לפי שכל ההשתלשלות הוא מהנהר וכמ"ש ונהר יוצא ומשם יפרד¹¹⁶ כו' אבל לעתיד שיתגלה כחי עצם המעין למטה

וזה מפני שכל ההשתלשלות נובעת מן הנהר, כפי שנאמר: "ונהר יוצא ומשם יפרד" וכו'. אבל לעתיד לבוא, כאשר תתגלה למטה בחינת עצם המעין,

מראית הפירוד נוצרת מפני שכל ההשתלשלות נובעת מן הנהר, בינה, שעליה נאמר "ומשם יפרד". אולם לעתיד לבוא תתגלה למטה עצם המעין.

אזי יהי [יהיה] יחוד למטה כמו למעלה ממש והיינו כחי תמתי תאומתי כנ"ל וד"ל [ודי למבין] ועמ"ש עוד מענין זה בביאור ע"פ והיה מספר בניי [בני ישראל] כחול הים¹¹⁷ כו'

אז יהיה למטה ייחוד בדיוק כמו למעלה; וזוהי בחינת "תמתי, תאומתי", כפי שהוזכר לעיל. וד"ל. ראו גם מה שנכתב עוד בעניין זה בביאור על הפסוק "והיה מספר בני ישראל כחול הים" וכו'.

אז יתאחד העולם התחתון עם ה' בדיוק כמו העולם העליון, וזוהי בחינת "תמתי, תאומתי" מראשית המאמר: הייחוד השלם שנוצר באמצעות הנשמות. עוד בעניין זה ראו בביאור על הפסוק של הושע: "והיה מספר בני ישראל כחול הים".

(ועיין בע"ח [בעץ חיים] שמ"ז פ"ג [פרק ג'] דכל עיקר ענין המסך שבין אצילות לבריאה^{118, 119} זהו ענין שהבינה דאצי" מלבשת התלבשות גמור להחכמה והיא בחי' מסך מבדיל בין א"ס וחכמה אל בריאה משא"כ באצילות לא הועילה הבינה רק למעבר בלבד כ"ו ואינו נחשב רק שמקבל מחכמה.

(וראו Etz Chaim, Sha'ar 47, chapter 3: שכל עניין המסך שבין אצילות לבריאה הוא שבינה דאצילות מלבישה את החכמה בהלכשה גמורה, והיא בחינת מסך המבדיל בין אין סוף והחכמה לבין בריאה; ואילו באצילות הבינה שימשה רק כמעבר וכ"ו, ונחשבת רק כמקבלת מן החכמה).

בסוגריים ארוכים מובאת ראייה מדברי האריז"ל. ב-Etz Chaim נאמר שה"מסך" שבין אצילות לבריאה הוא בינה דאצילות: מתחת לאצילות היא מכסה את החכמה לגמרי ומשמשת מסך המבדיל בין אין סוף והחכמה מצד אחד, לבין בריאה מצד אחר; ואילו בתוך אצילות, בינה היא רק מעבר ונחשבת כמקבלת מן החכמה.

והיינו שהבינה היא בחי' נהר שהוא בחי' יש והתפשטות כ"ו אבל חכמה היא בחי' מעין שהוא אינו בבחי' התפשטות כ"א בבחי' ביטול בחי' יו"ד דשם הוי'

כלומר, בינה היא בחינת נהר, שהיא בחינת יש והתפשטות וכ"ו; ואילו חכמה היא בחינת מעיין, שאינו מתפשט אלא נמצא בבחינת ביטול, בחינת היו"ד של שם הוי'.

בלשון המאמר, בינה היא הנהר — "יש" שמתפשט; ואילו חכמה היא המעיין, שאינו מתפשט אלא נשאר בביטול. חכמה היא היו"ד, האות הראשונה והקטנה ביותר בשם הוי'.

והיינו לפי שהוא אצל המקור ממש וזהו פ"י אצילות מלשון אצלו אצל המאציל ב"ה ולכן איתא בע"ח [בעץ חיים] (שמ"ע פרק זיין) דהתלבשות אור א"ס בבינה ומדות דאצילות נק' איהו וגרמוהי חד¹²⁰

וזה מפני שהיא סמוכה ממש למקור; וזוהי משמעות השם אצילות, מלשון "אצלו" — סמוך למאציל, ברוך הוא. לכן נאמר ב-(Etz Chaim) (Sha'ar Mem-Ayin, chapter 7) שהלכשת אור אין סוף בבינה ובמדות דאצילות נקראת "הוא וכליו אחד",

חכמה נשארת בביטול מפני שהיא סמוכה ממש למקורה, וגם השם אצילות נגזר מן המילה "אצל" — סמוך למאציל. ב-Etz Chaim מכונה הלכשת אור אין סוף בבינה ובמדות דאצילות "הוא וכליו אחד". בהפניה המודפסת מופיע "Sha'ar Mem-Ayin", שאינו מספר שער; בהערת קה"ת ההפניה מפוענחת כ-Sha'ar 41 (מ"א), chapter 7.

אבל יחוד אור א"ס בחכמה עיאלאה דאצילות נק' איהו וחיוהי חד שלמעלה ממדרגת גרמוהי כ"ו ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] (פ"ה) בהג"ה [בהגהה]

אבל הייחוד של אור אין סוף עם החכמה העיאלאה דאצילות נקרא "הוא וחיוהי חד", והוא למעלה ממדרגת "כליו" וכו'. ראו גם (Sefer Shel Beinonim (Tanya) (chapter 35), בהגהה:

לעומת זאת, הייחוד שלו עם החכמה העיאלאה נקרא "הוא וחיוהי חד" — קשר קרוב יותר מזה של הכלים. בהגהה שבתניא, פרק 35, מובא בשם רבו של אדמו"ר הזקן ההסבר לדברי Etz Chaim, שלפיהם אור אין סוף מתייחד גם באצילות רק לאחר שהוא מתלבש תחילה בחכמה: רק אין סוף לבדו קיים באמת, וזוהי בחינת החכמה.

אלא שמ"מ בבינה דאצילות עצמה ובכל האצי' הואיל ומיוחדים עם החכמה נקי הכל אצילות משא"כ
בבריאה שאינה מקבלת רק מהבינה לבד ע"כ ומשם יפרד כו'.

אלא שלמרות זאת, בינה דאצילות עצמה וכל אצילות נקראות אצילות, מאחר שהן מיוחדות עם החכמה; ואילו
בריאה מקבלת מן הבינה לבדה. לכן נאמר: "ומשם ייפרד" וכו'.

למרות זאת, בינה דאצילות וכל אצילות נקראות אצילות, כלומר "אצלי" ה', מפני שהן מיוחדות עם החכמה. לא כך בריאה, שמקבלת מן
הבינה בלבד; לכן מתחת לאצילות ייפרד".

ובזה יובן ענין אור זרוע לצדיק¹²¹ שלהיות הגילוי בבי"ע ג"כ כמו באצילות ממש זהו דייקא ע"י נשיי
[נשמות ישראל] שהם בחי' אור הנזרע למטה להתלבש בגוף כו'

ובכך יובן ענין "אור זרוע לצדיק": כדי שהגילוי יהיה גם בבי"ע, בדיוק כמו באצילות, הדבר נעשה דווקא באמצעות
נשמות ישראל, שהן בחינת האור שנזרע למטה כדי להתלבש בגוף וכו'.

כעת מתבאר הפסוק "אור זרוע לצדיק", שבו נפתח הביאור. גילוי ה' יכול להופיע בבריאה, ביצירה ובעשיה כפי שהוא באצילות רק
באמצעות נשמות ישראל — האור ש"נזרע" למטה ומתלבש בגוף.

והיינו לפי שנשיי [נשמות ישראל] עלו במחשבה¹²² דהיינו בעצמיות חכמה עילאה דאצי' בחי' והחכמה
מאין תמצא ממש וכמשיי¹²³ [וכמו שיתבאר] לקמן וכמשני¹²⁴ [וכמו שנתבאר] בביאור ע"פ יונתי¹²⁴ המתחיל
וזהו מפני שנשמות ישראל "עלו במחשבה", כלומר, בעצם חכמה עילאה דאצילות, בבחינת "והחכמה מאין תמצא"
ממש, כפי שיתבאר בהמשך וכפי שהתבאר בביאור על הפסוק "יונתי", המתחיל

הנשמות יכולות לעשות זאת מפני שכפי שאומר המדרש, ישראל "עלו במחשבה" עוד לפני שנברא העולם, ושורשן הוא עצם חכמה עילאה,
ה"אין" שממנו נמצאת החכמה. כאן נאמר שהעניין יתבאר בהמשך, וכן שהוא התבאר בביאור על הפסוק "יונתי".

הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] נובלות חכמה^{125, 126} כו' ע"ש וע"כ ע"י שירדו בעשיה הם יכולים
להמשיך גילוי חכמה עילאה למטה בבי"ע

"הנה, אמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'נובלות חכמה' וכו', עיינו שם. לכן, מכיוון שירדו לעולם העשיה, הם יכולים
להמשיך את גילוי חכמה עילאה למטה, בעולמות בריאה, יצירה ועשיה,

הביאור פותח בדברי חז"ל שהתורה היא "נובלות", כלומר פירות שנשרו, של החכמה העילאה. מכיוון ששורש הנשמות הוא בחכמה עצמה,
ירידתן לעולם העשיה מאפשרת להן להמשיך את גילוי חכמה עילאה למטה, בעולמות בריאה, יצירה ועשיה.

כמו בצי' [באצילות] ולא יכנף עוד¹²⁷ כו' ע"י המסך ופרסא כ"א ומעין מבית ה' יצא כו'

כמו באצילות, ו"לא יכנף עוד" וכו' — באמצעות המסך והפרסא; אלא "ומעין מבית ה' יצא" וכו':

אז יהיו העולמות התחתונים כמו אצילות, וה' לא יהיה עוד "מכוסה בכנף", כלומר, מאחורי המסך והפרסא המפרידים בין אצילות לבריאה.
במקום זאת, "ומעין מבית ה' יצא".

גילוי בחיי חכמה עילאה ועיין בע"ח [בעץ חיים] שער מ"ז פ"ג [פרק ג'] הנ"ל ובז"ה [ובוהר הרקיע] בפי פקודי (בדף רל"ד) דענין חכמה זו היינו

גילוי בחינת חכמה עילאה. ועיינו בעץ חיים, שער מ"ז, פרק ג', הנזכר לעיל, ובוהר הרקיע על פרשת פקודי (בדף רל"ד), שם מבואר שעניינה של חכמה זו הוא

המעין הוא גילוי חכמה עילאה עצמה. כדי להבין מהי חכמה זו, הטקסט מפנה שוב לעץ חיים, שער מ"ז, פרק ג', ולוהר הרקיע, פירוש על הוהר, על פרשת פקודי, בדף רל"ד.

כי הא"ס בה מלוכש תוך החכמה¹²⁸ עליונה דא"ק [דאדם קדמון] וחכמה זו מתלבשת באצילות כו' ע"ש ועד"ז ממש יהי [יהיה] הגילוי בבי"ע

שהאין סוף שבתוכה מלוכש בתוך חכמה עילאה דאדם קדמון, וחכמה זו מתלבשת באצילות וכו'; עיינו שם. ובאופן זה ממש יהיה הגילוי בעולמות בריאה, יצירה ועשיה.

שם מבואר שהאין סוף שבתוך חכמה זו מלוכש בחכמה עילאה דאדם קדמון, הדרגה הקדומה שמעל אצילות, ושחכמה זו מתלבשת באצילות. באותו אופן ממש תתגלה חכמה בעולמות בריאה, יצירה ועשיה.

וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ כי ביי"ה¹²⁹ ה' צור עולמים כיו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא] בה' נברא העוה, כי ה' הוא בחי' רחובות הנהר ונהר יוצא

וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על הפסוק "כי ביי"ה ה' צור עולמים": "כיו"ד נברא העולם הבא, בה"א נברא העולם הזה". כי הה"א היא בחינת "רחובות הנהר" ו"נהר יוצא",

הגמרא דורשת את הפסוק "כי ביי"ה ה' צור עולמים" כמכוון לשני עולמות: העולם הבא נברא כיו"ד, והעולם הזה בה"א. הה"א היא "רחובות הנהר", הנהר היוצא, והוא בינה.

ולכן ומשם יפרד כו' וזהו ענין העוה"ז אבל היו"ד הוא בחי' המעין ולכן אין בו התפשטות כמו בה"א [בית הלל אומרים]

ולכן "ומשם יפרד" וכו', וזהו עניינו של העולם הזה. אבל היו"ד היא בחינת המעין, ולכן אין בה התפשטות כמו בה"א;

מכיוון שהה"א היא הנהר, "ומשם יפרד" — וזהו טבעו של העולם הזה. היו"ד היא המעין, ולכן אין בה התפשטות כפי שיש בה"א.

ולכן בו נברא העוה"ב [העולם הבא] שאזי ומעין מבית ה' יצא ועמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] פי' שלח (קנ"ט א') מענין

ולכן העולם הבא נברא בו, שכן אז "ומעין מבית ה' יצא". ועיינו במה שכתב הרמ"ז, רבי משה זכות, על פרשת שלח (קנ"ט א'), בענין

לכן העולם הבא נברא כיו"ד, שכן אז "ומעין מבית ה' יצא". הטקסט מפנה גם לדברי המקובל רבי משה זכות על פרשת שלח (קנ"ט א'), בענין הפסוק הזה.

כי ביה ה' צור עולמים ברכות מבואר ע"פ ששים המה ¹³⁰ כו' אחת היא כו' ^{131, 132, 133, 134, 135, 136} במדבר (ר"פ ד') נשא (פ' ט') גבי ולקח הכהן מים קדושים.

"כי ביה הוי' יצר עולמים". במדרש רבה מבואר על הפסוק "ששים המה" וכו', "אחת היא" וכו': במדבר (תחילת פרשה 4); נשא (פרשה 9), על הפסוק "ולקח הכהן מים קדושים".

המאמר מסיים ברשימת המקומות שבהם מדרש רבה דורש את הפסוק "ששים המה"... אחת היא". הוא נדרש במדבר רבה על פרשת במדבר, בתחילת פרשה 4, ובפרשת נשא (פרשה 9), על הפסוק "ולקח הכהן מים קדושים" — מי הסוטה.

(פ' י"ד) גבי כיום עשתי עשר יום. קרח (פ"ח) מקץ (ר"פ צ') ויגש (ר"פ צ"ד) ובשה"ש [ובשיר השירים] רבה: ^{137, 138, 139}

(פרשה 14), על הפסוק "כיום עשתי עשר יום". קרח (פרשה 18); מקץ (תחילת פרשה 90); ויגש (תחילת פרשה 94); וכן בשיר השירים רבה.

המקומות הנוספים הם במדבר רבה, פרשה 14, על קרבן היום האחד-עשר, שם נדרשת "אחת היא" על ישראל, שה' בחר בהם; קרח, פרשה 18; בראשית רבה, בתחילת פרשות 90 ו-94, שבהן נדרש "אחת היא יונת" על אברהם; ושיר השירים רבה על הפסוק עצמו.

בעבודה

לפני שהמצוות יכולות להניב פירות, האדם צריך לחרוש: לסור מרע, להפוך את מידותיו הרעות ולבטל כל רצון שאינו לשם ה', עד שלבו נשבר ונכתת. אז המצוות המעשיות שלו, בדומה לצדקה הניתנת למי שאין לו דבר, הן זריעה שממשיכה את אור אין סוף למטה בריכוז גדול. הוא עושה זאת באמצעות ביטול ונכונות למסירות נפש באהבת קריאת שמע, ובאמצעות התענוג שבהתבוננות בגדולת ה', "להביט אל יקר תפארת מלכותו", שמעוררת תענוג למעלה.

שאלות לשיחה

1. כיצד מסבירה דימוי הזריעה — זרע שנרקב ואחר כך מצמיח רבים — מדוע הנשמות היו צריכות לרדת לגופים?
2. מדוע התורה כפי שהיא הלכה, בדומה למלאכים, אינה מתרבה, ואילו המצוות שהנשמות מקיימות מתרבות?
3. מדוע חרישת "סור מרע" צריכה לבוא לפני זריעת "עשה טוב", ומה מלמדים על כך קין והבל?
4. מה ההבדל בין המעיין לנהר, ומדוע רק הנהר יכול להיות מקור לעולמות נפרדים?
5. כיצד שורש הנשמות בחכמה העליונה מאפשר להן להביא ל"מעייין יצא מבית הוי"ו"?

הערות

פסקה 1

1 ששים המה מלכות

בהערת קה"ת נאמר שהנחת המאמר של אדמו"ר האמצעי נדפסה שם. נרשם בה שהמאמר נאמר בשבת פרשת ויצא, בעת חתונת ר' ברוך, נכדו של אדמו"ר הזקן.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדה"א נדפס בסה"מ תקס"ח ח"ב ע' תרה. נאמר ש"פ ויצא על חתונת ר' ברוך נכד אדה"א. וראה הערת כ"ק אדמו"ר לעיל בהערות וציונים יט, ד. מאמר זה בשינויים ובאריכות מכ"ק אדמו"ר האמצעי בס' שערי תשובה ע' ס, ג. המאמר והגהות באוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתקמב. קיצורים שם ע' תתקנח. ראה להלן בהוספות להערות וציונים השוואה לד"ה זה. דרוש זה דרשו אדמו"ר נ"ע בשבת א' עם הדרוש ושכתי בשלום הנד' בתו"א. ושם ביאר ענין זה מה שלמטה נעשה עלמא דפרודא ע"ד שאמר המין מפלגך ולתתא כו', והיינו ע"י הרקיע המבדיל כו' והיינו שמבדיל בין בחי' באר שבע שהוא כענין מים עליונים שבאצ"י ובין חרן שבכ"ע כו'. הובא באוה"ת ויצא (קצג, ב), ע"ש. [כ]. דרוש זה נזכר באוה"ת ענינים ע' רנח. ד"ה זה וד"ה כמשוש חתן על כלה באוה"ת סידור ע' רכו נאמר ע"י הצ"צ על חתונת בתו בשנת תקצ"א.

2 ששים המה מלכות

"שישים מלכות, ושמונים פילגשים, ועלמות אין מספר". זהו הפסוק שהמאמר בא לבאר.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו':ח

ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר:

There are threescore queens, And fourscore concubines, And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ו, ח.

3 ששים המה מלכות

המדרש על קורח מפרש את שישים המלכות כשישים מסכתות, ואת שמונים הפילגשים כשמונים בתי מדרש שהיו בירושלים, כנגד שעריה.

Bamidbar Rabbah 18:21 במדבר רבה י"ח:כ"א

4 אחת היא יונתי תמתי

"אחת היא יונתי, תמתי": הכלה היחידה, הנבחרת מכל האחרות; המאמר מפרש אותה ככנסת ישראל, מקור הנשמות.

Song of Songs 6:9 שיר השירים ו':ט

אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה כרה היא ליולדתה ראונה בנות וראשונה מלכות ופילגשים ויהללוה:

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 ובפי קרח גבי ובני קרח

ההערה מצטטת את דברי אור התורה המביא את המדרש בפרשת קורח: שישים מסכתות, שמונים בתי מדרש בירושלים המתאימים לשעריה, ובחס

לעלמות שאין להן מספר — "משנה חיצונית", שהמפרש מסביר שהיא מה שלמדו יחידים מחוץ לאותם בתי מדרש.

הערת קה"ת

פי"ח, כא. "שישים המה מלכות שישים מסכתות, שמונים פלגשים שמונים בתי מדרשות היו בירושלים כנגד פתחי", ועלמות אין מספר משנה החיצונה, ופי המ"כ מה שלמדו היחידים חוץ לאלו בתי המדרשות — אוה"ת שה"ש ע' תקעו.

6 ובני קרח לא מתו

"ובני קורח לא מתו". המדרש בפרשת קורח דורש את "שישים מלכות" בקשר לפסוק זה.

Numbers 26:11 במדבר כ"ו:יא

ובני־קרח לא־מתו:

Notwithstanding the sons of Korah died not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 ששים המה מלכות אלו סי מסכתות

המדרש על שיר השירים מפרש את שישים המלכות כשישים מסכתות של הלכה, את שמונים הפילגשים כשמונים פרשיות של תורת כוהנים, ואת העלמות שאין להן מספר כתוספות שאין להן סוף.

Shir HaShirim Rabbah 6:10-11 שיר השירים רבה ו':י-יא

מי זאת הנשקפה כמו שחר, וילמא רבי חיא ורבי שמעון בר חלפתא הוון מהלכין בנהדא בקעת ארבל בקריצתה, וראו אילת השחר שבקעה אורה, אמר לו רבי חיא רבה לרבי שמעון בר חלפתא כה תהיה גאלתן של ישראל מצפצפת, דכתיב (מיכה ז, ח): כי אשב בחשך ה' אור לי, בתחלה היא באה קימץא קימץא, ואחר כך היא מנצנצת ובאה, ואחר כך פרה ורבה, ואחר כך מרטבת והולכת. כך בתחלה (אסתר ב, כא): בָּמִים הָהֵם וּמַרְדֳּכַי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר ...

Who is she who appears like dawn, fair like the moon, pure like the sun, formidable like banners?" (Song of Songs 6:10) "Who is she who appears like dawn?" There was an incident in which Rabbi Hiyya and Rabbi Shimon ben Halafta were walking in the Arbel Valley in the early morning and they saw the light of dawn breaking. Rabbi Hiyya the Great said to Rabbi Shimon bar Halafta: So will the redemption of Israel burst forth, as it is written: "Though I sit in darkness, ... the L-rd is

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

8 וכמארו"ל תמתי תאומתי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שהש"ר במקומו.

9 תמתי תאומתי

רבי ינאי קורא "תמתי" – "תאומתי": כביכול, "אני איני גדול ממנה, והיא אינה גדולה ממני". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על ייחוד ז"א ונוקבא שנפעל על ידי הנשמות.

Shir HaShirim Rabbah 5:2:2 שיר השירים רבה ה':ב"ב

... ה' ימלה לעלם ועד, יונתי, במרה, שמשם נצטוו ונצטינו בכל המצוות וצדקות ומעשים טובים כיונה זו שמצינת, הךא הוא דכתיב (שמות טו, כה): שם שם לו חק ומשפט. תמתי, תמותי שנתממו עמי בסניי, ואמרו (שמות כד, ז): כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. רבי ינאי אמר תאומתי, כביכול לא אני גדולה ממנה ולא היא גדולה ממני. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי תאומתי מה התאומים הללו אם חושש אחד מהן בראשו חבירו מרגיש, כך ...

It is the sound of my beloved knocking" – by means of "Moses when he said: "Moses said: So said the L-rd: At about midnight, I will emerge in the midst of Egypt" (Exodus 11:4). "Open for me" – Rabbi Yasa said: The Holy One blessed be He said to Israel: My children, open for Me one opening of repentance like the eye of the needle, and I will open for you openings that wagons and carriages enter through it. Rabbi ... Tanhuma, Rabbi Hunya, and Rabbi Abbahu [said] in the Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

10 הגמרא דורשת את "תורה צוה לנו משה, מורשה" כ"מאורסה". אדמו"ר הזקן לומד מכך שישאל הם החתן והתורה היא הכלה.

Pesachim 49b:10 פסחים מ"ט ב"י

תנא רבי חייא: כל העוסק בתורה לפני עם הארץ, כאילו בועל ארוסתו בפניו, שנאמר: "תורה צוה לנו משה מורשה". אל תקרי: "מורשה", אלא: מאורסה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

11 "תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב": הפסוק שעליו מבוססת דרשת חז"ל "מאורסה".

Deuteronomy 33:4 דברים ל"ג ד'

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 שישאל הן בחיי חתן

הקטע פותח בהסבר שהקב"ה נקרא חתן וכנסת ישראל כלה, מפני שהתורה ניתנה לישראל, ויום חתונתו הוא יום מתן תורה. הוא מסביר ש"חתן" מציין ירידה ממדרגה: אור אין סוף יורד ומתלבש בתורה; ומוסיף שכנסת ישראל וכל יהודי נקראים כלה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

Taanit 26b תענית כ"ו ב

הערת קה"ת

שה"ש ג, יא. תענית כו, ב. וראה שהש"ר עה"פ. וראה לעיל א, א.

13 תלת קשרין מתקשרין

הוזהר מלמד ששלוש מדרגות קשורות זו בזו: הקדוש ברוך הוא, התורה וישראל. כאן מוצגת דירוג הפוך, שבו התורה מעל ישראל.

Zohar III, 73a זח"ג עג, א

הערת קה"ת

ראה זח"ג עג, א. וראה הערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ ת"ש ע' 61. ובכ"מ.

2 פסקה

14 אור זרוע לצדיק

"אור נורע לצדיק, ושמחה לישרי לב". אדמו"ר הזקן מפרש שהנשמות הן האור שנורע, והמצוות שלהן הן היכול של גילוי רב יותר.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:יא

אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צז, יא. ראה תו"א עה, ד. סה"מ תקס"ד ע' קכא. וראה יהל אור ע' שנד. אוה"ת ויחי שצח, א.

15 שזורעין גרעין א' . . רבוי גרעינים

הערת קה"ת מפנה לבב Pesachim 87b למילים האלה.

Pesachim 87b פסחים פ"ז ב

הערת קה"ת

ראה פסחים פז, ב.

16 עמ"ש מענין זריעה

קובץ אנציקלופדי זה של תורת הצמח צדק, המסודר לפי נושאים, מרכז חומר נוסף בנושא זריעה תחת הערך הזה.

הערת קה"ת

ראה עוד בספר הליקוטים ממאמרי הצ"צ בערך זריעה.

17 בדיה ויהי בשלח פרעה

המאמר מפרש את "וזרעתי לי בארץ": ישראל הם תבואתו של ה', וכשם שאדם זורע תבואה כדי שתצמח ותתרבה, כך ה' זורע את ישראל כדי שהתגלות אלקותו תצמח ותתרבה למטה, כפי שהיא למעלה.

הערת קה"ת

תו"א סא, א. עם הגהות באוה"ת פ' בשלח כרך ז ע' ב'תרנא ואילך.

18 ויהי בשלח פרעה

"ויהי בשלח פרעה את העם": הפתיחה של המאמר בתורה אור המצוטט בעניין הזריעה.

Exodus 13:17 שמות י"ג:יז

ויהי בשלח פרעה את העם ולא ינחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראתם מלחמה וישבו מצרמה:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 הבאים ישרש

"בימים הבאים יעקב יכה שורש": מילות הפתיחה של מאמר נוסף המצוטט בעניין הזריעה.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו

הבאים ישרש יעקב ויפרא וישראל ומלאו פני תבל תנובה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 כי תבאו אל הארץ ושבתה הארץ

"כבואכם אל הארץ ... תשבות הארץ": מילות הפתיחה של אחד המאמרים על זריעה המנויים כאן.

Leviticus 25:2 ויקרא כ"ה:ב

דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל־הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה:

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When ye come into the land which I give you, then shall the land keep a sabbath unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 כי כארץ תוציא צמחה

"כי כמו שהארץ מוציאה את צמחה": מילות הפתיחה של מאמר נוסף המצוטט בעניין הזריעה.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:יא

כי כארץ תוציא צמחה ונגנה זרעיה תצמיח בן אדני ה' יצמיח צדקה ותהלה נגד כל־הגוים:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 הלוח ילך ובכה נושא משר הזרע

"הוא הלוח ובוכה, נושא את שק הזרע; הוא בוודאי ישוב בשמחה, נושא את אלומותיו". המאמר "שובה ישראל" דן בפסוק זה.

Psalms 126:6 תהילים קכ"ו:ו

הלוח ילך ובכה נושא משר־הזרע בא־בא ברנה נושא אלמתיו:

Though he goeth on his way weeping that beareth the measure of seed, He shall come home with joy, bearing his sheaves

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 כן יעמוד זרעכם

"כי כשם שהשמים החדשים והארץ החדשה ... כן יעמדו זרעכם ושמכם": הפתיחה של מאמר נוסף בעניין הזריעה.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כב

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם־ה' בן יעמד זרעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל העולמים". אדמו"ר הזקן מפרש שהכוונה היא שכל העולמות האירוסופיים נובעים ממלכות ה' בלבד.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:יג

מלכותך מלכות כל־עלמים וממשלתך בכל־דור ודור:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 היש מספר לגדודיו

"האם יש מספר לגדודיו?" הפסוק מובא בהקשר של העולמות והנבראים שאין להם מספר.

Job 25:3 איוב כ"ה:ג

הֲיֵשׁ מִסְפָּר לַגְּדֻדָיו וְעַל־מִי לֹא־יָקוּם אוֹרְהוּ:

Is there any number of His armies? And upon whom doth not His light arise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 הודו על ארץ ושמים

"הודו על ארץ ושמים". כאן הפסוק נקרא כאומר שהשמים והארץ נובעים רק מההוד והזיו של ה' — המלכות שלו.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:יג

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' בִּי־נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וּשְׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

מג אמר לאמימר: "החצי העליון שלך שייך להורמיו, והחצי התחתון שלך שייך לאהורמיו". אדמו"ר הזקן מסביר שטענה כזאת על שתי רשויות יכולה להתעורר רק משום שהעולם התחתון מסתיר את מקורו האלוקי.

Sanhedrin 39a:9-10 סנהדרין ל"ט א:ט-י

אמר לקה ההוא אמוגושא לאמימר: מפלגה לעילאי דהורמיו, מפלגה לתתאי דאהורמיו. אמר לקה: אם כן, היכי שביק לקה אהורמיו להורמיו לעבורי מיא בארעיה? אמר לקה קיסר לרבי תנחום: תא ליהוו כולן לעמא חד. אמר: לחיי, אנו דמפלגין לא מצינו מיהוי כנותיכו. אתון מהליתו ויהוו כנותן! אמר לקה: מימר שפיר קאמרת, מיהו כל דוכי למלקא לשדיוה לביכר. שדיוה לביכר ולא אכלוה. אמר לקה ההוא מינא: האי דלא אכלוה משום דלא כפון ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

28 ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים". ההפרדות "משם" נקראת כנקודה שמתחת לאצילות, שבה מתחילים העולמות הנפרדים.

Genesis 2:10 בראשית ב':י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לָאָרְבָּעָה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 לך ה' הגדולה

"לך הוי' הגדולה והגבורה והתפארת...": הפסוק מונה את המדות האלוניות; אדמו"ר הזקן מדגיש שבאצילות הן "שלך" — מאוחדות לחלוטין עם ה'.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:יא

לְךָ ה' הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּחַן וְהַהוֹד כִּי־כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ ה' הַמְּמָלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 ומספר אחד ומספר רבוא רבבן שוה ממש

הערת המקור מונה עמוד זה בין המקומות שבהם מובא הלימוד שאחד וריבוא רבבות שווים ביחס לאינסוף; לדבריה, הלימוד מובא בשם המגיד.

הערת קה"ת

מובא בכמה מקומות בשם הרב המגיד. מאמרי אדה"ז ענינים ע"י נה. הנחות הר"פ ע"י לח. ביאורו"ז להצ"צ ע"י תצט. ראה בספר הערכים-חב"ד בערך או"א"ס (א) במילואים ע"י תקפו הערה 418 שמכאן משמע שהם שוה ממש, אבל מלשון התניא פמ"ח אין ראוי שאחד ואלף אלפים כ"י הם בשוה שהרי אפשר לומר לכאורה, דהגם שאלף אלפי אלפים כ"י לגבי מספר בלי גבול "אינן אפילו כערך מספר אחד לגבי אלף כ"י" — מ"מ הא"י"ע דמספר אחד לגבי בליג הוא א"י"ע גדול יותר, ע"ש. וראה עוד לעיל ואתחנן יב, סע"א ובנהסמן בהמ"מ שם. ספר הערכים-חב"ד כרך ג' ע' קטז. כרך ד' ע' תקפה.

31 וכמ"ש בסש"ב פמ"ח

הטקסט עצמו מפנה לפרק זה, העוסק במרחק האינסופי שבין הסופי לאינסוף וריבוא רבבות שווים ביחס לאינסוף.

הערת קה"ת

(סז, ב). וראה ליקוט פירושים ומ"מ — חיסריק שם.

32 ולא יכנף עוד מוריך

"מוריך לא יסתתר עוד, ועיניך יראו את מוריך". הפסוק מובא ביחס לזמן שבו העולמות התחתונים כבר לא יהיו במצב של "הסתתר פנים".

Isaiah 30:20 ישעיהו ל:כ

וְנָתַן לָכֶם אֲדֹנָיִי לֶחֶם צָר וּמֵיִם לַחֹץ וְלֹא־יִכְנַף עוֹד מוֹרִיךְ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת־מוֹרִיךְ:

And though the L-rd give you sparing bread and scant water, Yet shall not thy Teacher hide Himself any more, But thine eyes shall see thy Teacher

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"ל, כ.

33 הייתי ככוס חרבות

"דמיית לקאת מדבר", מתוך המזמור שכותרתו "תפילה לעני". הפסוק מתאר את העני במקום של חושך ושוממה, שהצדקה מאירה אותו.

Psalms 102:7 תהילים ק"ב:ז

דְּמִיִּיתִי לְקֶאֱת מְדָבֶר הַיִּיִּיתִי כְּכּוֹס חֲרָבוֹת:

I am like a pelican of the wilderness; I am become as an owl .of the waste places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קב, ז.

34 כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול

על הפסוק "וילבש צדקה כשריון" מלמדת הגמרא שכשם שכל קשקש מצטרף לשריון גדול, כך בצדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לסכום גדול. אדמו"ר הזקן מפרש את "סכום גדול" כהתגלות האינסוף.

Bava Batra 9b:1 בבא בתרא ט"ב:א

"משגשג ארְהִיתִיה דְּאִימִיה", משמיה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר - מאי דְּכִתִּיב: "וְיִלְבָּשׁ צְדָקָה כְּשָׂרְיוֹן? לומר לך: מה שריון זה - כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה - כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. רבי חנינא אמר מהכא: "וּכְבִּגְד עֲדִים כָּל צְדָקָתֵינוּ"; מה בגד זה - כל

נימא וְנִימָא מְצַטְרֶפֶת לְבִגְד גָּדוֹל, אִף צְדָקָה - כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מְצַטְרֶפֶת לְחֶשְׁבוֹן גָּדוֹל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ב ט, ב. ראה אוה"ת מארז"ל ע"י מאילך.

35 בד"ה וילבש צדקה

האיגרת פותחת בפסוק הזה ובמאמר חז"ל שכל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול. היא מסבירה שהצדקה גדולה מכל המצוות, משום שהלבושים שהן יוצרות לנפש נמשכים מאור אין סוף, מבחינת האור המקיף את כל העולמות.

הערת קה"ת

באגה"ק. [כ].

36 "וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה בראשו": זהו הפסוק שממנו לומדת הגמרא שכל פרוטה מצטרפת לסכום גדול.

Isaiah 59:17 ישעיהו נ"ט:יז

וְיִלְבָּשׁ צְדָקָה כְּשָׂרְיוֹן וְכּוֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ וְיִלְבָּשׁ בְּגָדֵי נֶקֶם תִּלְבָּשֶׁת וְיַעֲט כַּמְעִיל קִנְיָה:

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet of salvation upon His head, And He put on garments of vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 יתקע בשופר גדול

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול": פסוק המובא כפירוש נוסף למשמעות המילה "גדול".

Isaiah 27:13 ישעיהו כ"ז:יג

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם:

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the L-RD in the holy mountain at Jerusalem

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 וישע ה' אל הבל

"והו'י פנה אל הבל ואל מנחתו". המילה "וישע" נקשרת למילה "ישועות".

Genesis 4:4 בראשית ד:ד

וְהִכָּבַל הִבִּיא גִם־הוּא מִכְּבֹרֹת צֹאנוּ וּמִחֲלִבָּנוּ וַיִּשַׁע ה' אֶל־הִכָּבַל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:

And Abel, he also brought of the firstlings of his flock and of the fat thereof. And the L-RD had respect unto Abel and to his offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ד, ד-ה.

39 ואל קין ואל מנחתו לא שעה

"וואל קין ואל מנחתו לא פנה": המחצית השנייה של הניגוד.

Genesis 4:5 בראשית ד:ה

וְאֶל־קַיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו:

but unto Cain and to his offering He had not respect. And Cain was very wroth, and his countenance fell

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 כל המצות בשם צדקה סתם בירושלמי

הפרק מלמד ששלמות ימות המשיח — גילוי אור אין סוף בעולם הגשמי הזה — תלויה במעשינו בזמן הגלות. ככל מצווה האדם ממשיך את אור אין סוף אל החפץ הגשמי שבו הוא מקיים אותה, כגון קלף התפילין או כספי צדקה שאינם גוולים.

Tanya, Likkutei Amarim 37:19 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ליו"ר:יט

וְכֹזֶה יוֹבֵן מַה שֶּׁהַפְּלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְבָרְכָהּ בְּמֵאד מֵאֵד בְּמַעֲלַת הַצְּדָקָה, וְאָמְרוּ שִׁשְׁקוּלָהּ כִּנְגֵד כָּל הַמִּצְוֹת, וּבְכָל תִּלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי הִיא נִקְרָאת בְּשֵׁם "מִצְוָה" סָתָם, כִּי כָּךְ הָיָה הַגָּזֵל הַלְשׁוֹן לְקְרֹא צְדָקָה בְּשֵׁם "מִצְוָה" סָתָם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֵיקַר הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְעוֹלָה עַל כּוֹלָנָהּ, שְׂכוּלָן הֵן רַק לְהַעֲלוֹת נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית לַה', שֶׁהִיא הַמְקִימַת אוֹתָן, וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן לִיכָלֵל בְּאוֹר־אֵינֶסוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמְלוּבֶּשֶׁת בָּהֶן, וְאֵין לָהּ מִצְוָה שְׁנֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית מִתְלַבֶּשֶׁת ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פל"ו. וראה לעיל פי' ראה כג, ג. סה"מ תקס"ח ע' ר"ז. ראה במ"מ לאוה"ת ש"ש כרך ג ע' תתקמד.

פסקה 4

41 שמצוה ראשונה . . שהוא ריבוי ותוספות

ההערה מצטטת את השיחה: לפי גרסה אחרת, מפי אדמו"ר חזקוני, נאמר שסדר התורה הוא גם תורה, ולכן היסוד הראשון של התורה ושל חיינו של יהודי הוא שיהיה אחד צריך להעמיד יהודי נוסף.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"א ע' 114 . . און לויט אַ צווייטען נוסח — פון אַלטן רבי'ן אַליין, און דער אינהאַלט פונעם וואָרט איז: אַז דער סדר פון תורה איז אויך תורה — דער ערשטער יסוד אין תורה, און דער ערשטער יסוד אין דעם לעבען פון אַ אידן איז, אַז "איין איד דאַרף מאַכן נאָך אַ אידן". ע"ש.

42 בן פורת יוסף

ברכת יעקב: "יוסף בן פורת, בן פורת עלי עין". הפסוק מובא כמקור לכך שיוסף הוא מקור ההתרחבות.

Genesis 49:22 בראשית מ"ט:כ"ב

בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור:

Joseph is a fruitful vine, A fruitful vine by a fountain; Its branches run over the wall .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מט, כב.

43 אור ורוע לצדיק

"אור ורוע לצדיק": יוסף, הצדיק העליון, הוא המקום שבו האור הזרוע מביא להתרחבות.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:יא

אור ורוע לצדיק ולישרי לב שמחה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 והיי ביום ההוא יוסיף הי

"והיה ביום ההוא יוסיף הי שנית ידו לקנות את שאר עמו". המדרש קושר את השם יוסף למילה "יוסף".

Isaiah 11:11 ישעיהו י"א:יא

וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יוֹסִיף אֶדְנִי שְׁנִית יְדוֹ לְקַנּוֹת אֶת־שָׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר לְשָׂאֵר מֵאֲשׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפְתָּרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמִעֵילָם וּמִשְׁנַעַר וּמִחֲמַת וּמֵאֵי הַיָּם:

And it shall come to pass in that day, That the L-rd will set His hand again the second time To recover the remnant of His people, That shall remain from Assyria, and from Egypt, And from Pathros, and from Cush, and from Elam, And from Shinar, and from Hamath, and from the islands of the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י יא, יא.

פסקה 5

45 באשרי כי אשורני בנות

לאה, בעת לידת אשר: "באשרי, כי בנות יקראו לי מאושרת". הדבר מראה שאשר הוא ביטוי לאושר ולתענוג.

Genesis 30:13 בראשית ל':י"ג

ותאמר לאה באשרי כי אשורני בנות ותקרא את־שְׁמוֹ אֲשֶׁר:

And Leah said: 'Happy am I! for the daughters will call me happy.' And she called his name Asher

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 מוטב דלידייניה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

חגיגה (טו, ב). [כ].

47 מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי

כשאחר מת, נאמר שאי אפשר לדון אותו או להביאו לעולם הבא; רבי מאיר אמר: "מוטב שידונו אותו ויבוא לעולם הבא". הדבר מובא כדי להמחיש את גודל התענוג שבעולם הבא.

Chagigah 15b:3 חגיגה ט"ו ב:ג

כִּי נַח נִפְשִׁיה דְּאַחַר, אָמְרִי: לֹא מִיָּדן לִידִינִי, וְלֹא לְעֵלְמָא דְּאַתִּי לִיתִי. לֹא מִיָּדן לִידִינִי — מִשּׁוּם דְּעֵסַק בְּאוֹרֵינִי, וְלֹא לְעֵלְמָא דְּאַתִּי לִיתִי — מִשּׁוּם דְּחֵטָא. אָמַר רַבִּי מְאִיר: מוֹטֵב דְּלִידִינִי וְלִיתִי לְעֵלְמָא דְּאַתִּי. מִתִּי אֲמוּת, וְאֶעֱלֶה עֲשׂוֹן מִקְבְּרוֹ. כִּי נַח נִפְשִׁיה דְּרַבִּי מְאִיר סָלִיק קוּטְרָא מִקְבְּרִיה דְּאַחַר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 6

48 לב נשבר ונדכה

"לב נשבר ונדכה, אלקים לא תבזה". הפסוק מתאר את הלב הנשבר שנוצר בעקבות חרישת הנפש הבהמית.

Psalms 51:19 תהילים נ"א:י"ט

ובחי אלקים רוח נשברה לב־נשבר ונדכה אלקים לא תבזה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 בד"ה האזינו השמים

המאמר על "האזינו השמים", המובא כאן לעניין החרישה שצריכה להקדים את זריעת המצוות.

הערת קה"ת

לעיל עד, ג. "בענין ירידת הנה"א בגוף ונפש הבהמית שנק' ג"כ בשם זריעה אור זרוע שבנפש הבהמית דוקא יש כח להצמיח ישועות בנה"א ע"ד והחיות נושאות את הכסא כו" — אוה"פ פ' בשלח ע' שנט.

50 "האזינו השמים ואדברה": מילות הפתיחה של המאמר המצוטט בנושא זה.

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א'

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 ובד"ה ושאתם מים

ההערה מצטטת את הדברים לעניין החרישה. הקטע מלמד שלפני "וימינו תחבקני", האהבה הגדולה שבה האדם אינו יכול להיפרד מה; צריך תחילה להיות "שמאלו תחת לראשי": השמאל דוחה את האדם ומשפיל אותו, כשהוא מתבונן לעומק עד כמה הוא רחוק מה'.

הערת קה"ת

לעיל סוכות עט, א מענין חרישה.

52 ושאתם מים

"ושאתם מים בששון ממעיני הישועה": מילות הפתיחה של מאמר סוכות המצוטט בנושא החרישה.

Isaiah 12:3 ישעיהו י"ב:ג'

וּשְׂאֲבָתֶם־מִמֶּיִם בְּשִׂשׂוֹן מִמְעֵי־יְהוֹשֻׁעַה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 ואל קין ואל מנחתו

"ואל קין ואל מנחתו לא שעה". קין לא חרש את מדותיו, ולכן מנחתו לא המשיכה דבר.

Genesis 4:5 בראשית ד':ה'

וְאֶל־קַיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו:

but unto Cain and to his offering He had not respect. And Cain was very wroth, and his countenance fell

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ד, ה.

54 וישע ה' אל הבל ואל מנחתו

"וישע הוי' אל הבל ואל מנחתו": הבל התרחק לחלוטין מן הרע, ולכן זריעתו המשיכה את אור ה'.

Genesis 4:4 בראשית ד':ד'

וְהָבֵל הֵבִיא גִם־הוּא מִבְּכֹרֹתָו צֹאנוּ וּמִחֻלְבֵּהֶן וַיִּשַׁע ה' אֶל־הָבֵל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:

And Abel, he also brought of the firstlings of his flock and of the fat thereof. And the L-RD had respect unto Abel and to his offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 וזהו שלעתיד כתיב

לפי ההערה, העניין מוסבר שם בהרחבה, והקטע מסתיים כך: "בחריש" מתייחס ל-365 מצוות לא תעשה, ו"בקציר" לתבואה המצמיחה ישועות; "תשבות" — לעתיד לבוא, כי לא יהיה בכך צורך.

הערת קה"ת

נתבאר יותר בסה"מ תקס"ח ח"ב ע' תרו ומסיים שם: "בחריש בשס"ה ל"ת ובקציר בתבואות המצמיחות ישועות תשבות לעתיד לפי שלא יצטרכו לזה" ע"ש.

56 בחריש ובקציר תשבות

"ששת ימים תעבוד וכיום השביעי תשבות, בחריש ובקציר תשבות". אדמו"ר הזקן מפרש זאת על הזמן העתיד לבוא, שבו כבר לא יהיה צורך בחרישה.

Exodus 34:21 שמות ל"ד:כ"א

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:

Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, כא.

57 ואת רוח הטומאה אעביר

"וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". לאחר שהטומאה תסתלק, לא יישאר עוד דבר לחרוש.

Zechariah 13:2 זכריה י"ג:ב'

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נֹאֵם ה' צְבָאוֹת אֲכָרִית אֶת־שְׁמוֹת הָעֹצְבִים מִן־הָאָרֶץ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמְאָה אֶעֱבִיר מִן־הָאָרֶץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts, That I will cut off the names of the idols out of the land, And they shall no more be remembered; And also I will cause the prophets And the unclean spirit to pass out of the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכריה יג, ב.

פסוקה 7

58 עתידים צדיקים שיאמרו לפנייהם קדוש

רבי אלעזר מלמד שלעתיד לבוא יאמרו "קדוש" לפני הצדיקים, כפי שאומרים לפני הקדוש ברוך הוא. אדמו"ר הזקן מסביר שזה מפני שהם ממשיכים אור אין סוף, שהוא קדוש ומובדל.

Bava Batra 75b:3-4 בבא בתרא ע"ה ב:ג'-ד'

וְאָמַר רַבִּי אֱמֶר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲתִידִין צְדִיקִים שְׁנִקְרְאוּן עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֶאֱמַר: "כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאתִיו, יִצְרָתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו". וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אֱמֶר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה נִקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵלוֹ הֵן: צְדִיקִים, וּמְשִׁיחַ, וִירוּשָׁלַיִם. צְדִיקִים – הָא דְאַמְרַן. מְשִׁיחַ – דְּכַתִּיב: "וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ ה' צִדְקָנוּ". יְרוּשָׁלַיִם – דְּכַתִּיב: "סָבִיב שְׁמִנָּה עֶשֶׂר אֲלֶיךָ, וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם ה' שְׁמָהּ", אֵל תִּקְרֶי שְׁמָהּ אֱלֹא שְׁמָהּ. ...

R' Shmuel bar Nachmani said in the name of R' Yochanan: three are called by the name of the Holy One, and they are: the righteous, the Messiah and Jerusalem. The righteous, as we said above. The Messiah, as it is written "...this is his name that he shall be called, The L-rd is our righteousness."

(Jeremiah 23:6) Jerusalem, as it is written "All around it amounts to 18,000; and the name of the city from that day will be "The L-rd is There."" (Ezekiel 48:35)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

הערת קה"ת
ב"ב עה, ב.

59 דבר ה' זו הלכה

על הפסוק "לבקש את דבר הוי' ולא ימצאו" אומרת הגמרא: "דבר הוי'" הוא הלכה. הפסוק מובא בהקשר של התורה כפי שהיא יורדת ונעשית הלכה.

Shabbat 138b:11-12 שבת קל"ח ב:י"א-י"ב

"דָּבָר הִי" — זו הִלְכָּה, "דָּבָר הִי" — זֶה הֶקֶץ, "דָּבָר הִי" — זו נְבוּאָה. וּמֵאֵי "לְשׁוֹטְטוֹ לְבָקֵשׁ אֶת דָּבָר הִי"? אָמְרוּ: עֲתִידָהּ אִשָּׁה שֶׁתִּשׁוּל כֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה וְתַחֲזֹר בְּכֵתִי כְּנִסְיוֹת וּבְכֵתִי מִדְּרָשׁוֹת לִידַע אִם טִמְאָה הִיא וְאִם טְהוֹרָה הִיא, וְאִין מְכִין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

60 ודלת ראשך כארגמן

"וקווצות ראשך כארגמן". ההלכות נמשלות לשערות.

Song of Songs 7:6 שיר השירים ז:ו

ראשך עֲלֶיךָ כְּכַרְמֶל וְדֹלֶת רֹאשְׁךָ כְּאַרְגָּמָן מִלֶּךְ אֶסּוּר כְּרֶהֱטִים:
Thy head upon thee is like Carmel, and the hair of thy head
like purple; The king is held captive in the tresses thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שה"ש ז, ו.

61 ועלמות אין מספר

"ועלמות אין מספר": זהו הדימוי שנתנו חז"ל להלכות הרבות מספור.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו:ח

שָׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילָגְשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר:

There are threescore queens, And fourscore concubines,
And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שה"ש ו, ח.

62 וברוח פיו כל צבאם

"נדבר הוי' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם". המלאכים נוצרים מן הדיבור האלוקי, ולכן אינם מתרבים.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו

בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל־צִבְאָם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the
host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים לג, ו.

63 שויה ריבוי — ולזאת אין בהם פריה ורביה כו' משא"כ נשמות

ישראל

שם מציין הצמח צדק בהערותיו על הקטע הזה: ראו את המדרש בסוף פרק ח של בראשית רבה, שלפיו העליונים אינם פרים ורבים, התחתונים פרים ורבים אך לא נבראו בצלם ובדמות, ולאדם יש את שתי המעלות.

הערת קה"ת

באוה"ת בראשית כרך ב דף תיא, א מציין ע"ז: "ועי' ברכות בראשית ספ"ח שהעליונים אין פרים ורבים והתחתונים פרים ורבים אבל לא נבראו בצלם ודמות והאדם יש בו ב' המעלות" ע"ש. וראה גם ביאוה"ז להצ"צ כרך ב עי' תריד ואילך. דרך מצותיך ד, א.

64 בבחי' ריבוי ותוספות

ההערה מפנה לעמוד זה בעניין הריבוי והתוספת שנשמות ישראל פועלות באמצעות המצוות; תוכן הדברים אינו מובא בה.

הערת קה"ת
ראה אוה"ת יתרו ע' תתצח.

65 אלה המצות אשר יעשה אותם האדם

"ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". אדמו"ר הזקן מפרש את "וחי בהם" כמתייחס לנשמות, שממשיכות חיות מאור אין סוף באמצעות מעשיהן.

Leviticus 18:5 ויקרא י"ח:ה

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם אֲנִי
Havayah

Ye shall therefore keep My statutes, and Mine ordinances,
which if a man do, he shall live by them: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ויקרא יח, ה.

66 אותם אתם כתיב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
זח"ג (ק"ג, א). [כ].

67 ועשיתם אותם אתם כתיב

הזהר דורש את "ועשיתם אותם" לפי הכתיב "אתם", כלומר אתם. הפסוק מובא כדי להראות שהנשמות עצמן הן שממשיכות למטה.

Zohar, Bechukotai 2:12-4:19 ספר הזהר, בחקותי ב:י"ב-ד:י"ט

AND YE SHALL DO (MAKE) THEM. After walk and "keep" have been mentioned, why does it also say "do"? Because he who "keeps" the precepts of the Law and "walks" in G-d's ways, if one may say so, "makes" Him who is above. Also it says, "You shall make them", because the two aspects (of statute and judgement) are both aroused through you and 'join together so that the Holy Name is consummated

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

68 בדי' תורה צוה

המאמר על "תורה צוה" מסביר שתורה שככתב היא בחינת חכמה, שהרי "התורה יצאה מחכמה עילאה", והתורה היא "פרי החכמה העליונה שנפלה". חכמה עילאה דאצילות, שהיא "חכם ולא בחכמה ידיעא", היא בחינת אין וביטול מוחלט; ואילו אותיות התורה נמשכות רק מהבחינה החיצונית והאחורית שלה.

הערת קה"ת
לעיל פי' ברכה צה, א.

69 אל תקרי בניך אלא בוניך

"וכל בנייך לימודי הוי'": אל תקרא "בנייך" אלא "בונייך". המאמר המצוטט כאן מסביר כיצד הנשמות "בונות" את החיבור בין התורה שככתב

לתורה שבעל פה.

Berakhot 64a:14 ברכות ס"ד א:י"ד

אל תקרי "בְּנִיָּהּ" אֶלָּא "בּוֹנִיָּהּ". "שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ וְאִין לְמוֹ מְכַשּׁוּלִי". "יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילָךְ שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ". "לְמַעַן אֲחִי וְרַעִי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ. לְמַעַן בֵּית ה' אֶלְקִינוּ אֲבָקְשָׁה טוֹב לָךְ". "ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יִכְרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם".

Great peace have they that love Thy law; and there is no "stumbling for them" (Ps. cxix. 165). "Peace be within thy walls, and prosperity within thy palaces" (ibid, cxxii. 7). "For my brethren and companions' sakes, I will now say, Peace be within thee" (ibid. v. 8). "For the sake of the house of the L-rd our G-d, I will seek thy good" (ibid. v. 9). "The L-rd will give strength unto His people ; the L-rd will bless His people with peace" (ibid. xxix. 11)[2]

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

70 בדיה יונתי בחגוי הסלע

המאמר הזה מסביר את הפסוק "יונתי בחגוי הסלע": בזמן הגלות כנפי היונה — אהבה ויראה — לכודות בגוף ונמשכות אחר הדאגה לפרנסה, והאהבה נשארת בהעלם. העצה שהיא נותנת היא "הראיני את מראיך".

הערת קה"ת

לעיל ז, א. ובהארה"ת כאן ע' תקעו: "ועיין מענין כ"ף בלקו"ת . . גבי ולכי לך, ולכי בכ"ף ויו"ד, ובהביאור פ"ד האריך בענין הכ"ף שהוא בחי' מחשבה הקדומה שהוא בחי' א"ק שהוא אריך דכללות אבי"ע כמ"ש במ"ח".

71 יונתי בחגוי הסלע

"יונתי בחגוי הסלע": מילות הפתיחה של המאמר המצוטט לביאור משמעות "כף אחת".

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':י"ד

יֹונָתִי בַּחֲגוֹי הַסֵּלַע בְּסֹתֶר הַמַּדְרִיגָה הָרְאִינִי אֶת־מְרְאִיךָ הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ עָרֵב וּמְרְאִיךָ נָאוֹה:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice; 'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 מפלגך דלעילא מפלגך דלתתא

טענתו של הכופר שלפיה החצי העליון של האדם שייך לכוח אחד והחצי התחתון לכוח אחר; היא כבר הובאה בפסקה השנייה.

Sanhedrin 39a:9-10 סנהדרין ל"ט א:ט'-י'

אָמַר לָקָה הָהוּא אֶמְגוּשָׁא לְאַמִּימֶר: מַפְלָגָךְ לְעֵילָא דְהוֹרְמִיז, מַפְלָגָךְ לְתַתָּאי דְהוֹרְמִיז. אָמַר לָקָה: אַם כֵּן, הִכִּי שְׂבִיק לָקָה אֶהוֹרְמִיז לְהוֹרְמִיז לְעַבּוּרִי מִיָּא בְּאַרְעִיָּה? אָמַר לָקָה קִיסְר לְרַבִּי תַנְחוּם: תָּא לִיהוּ כוֹלָן לְעֵמָא חַד. אָמַר: לְחַיִּי, אֲנִי דְמַהֲלִינוּ לָא מְצִינוּ מִיְהוּי כְּוֹתִיכּוֹ. אַתּוֹן מְהֻלִּיתוּ וְהוּוּ כְּוֹתְמוּ! אָמַר לָקָה: מִימֶר שְׁפִיר קְאָמְרַתְּ, מִיהוּ כָל דְּזָכִי לְמַלְכָּא לְשִׁדְיָהּ לְכִיכֶר. שְׁדִיָּהּ לְכִיכֶר וְלָא אֶכְלוּהּ. אָמַר לָקָה הָהוּא מִינָא: הָאִי דְלָא אֶכְלוּהּ מְשׁוּם דְלָא כְּפוֹן ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין לט, א. ראה לעיל במ"מ לדרך לח, ג.

73 עיניך יונים

"הנך יפה רעיתי... עיניך יונים". הפסוק מצוטט בקשר להתבוננות של זוג יונים זה בזה.

Song of Songs 4:1 שיר השירים ד':א'

הִנֵּה יָפָה רַעֲיָתִי הִנֵּה יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים מִבְּעַד לְצִמְתֶּךָ שְׁעָרֶךָ כְּעֶדֶר הָעֲצִים שְׂגָלָשׁוּ מִהַר גִּלְעָד:

Behold, thou art fair, my love; behold, thou art fair; Thine eyes are as doves behind thy veil; Thy hair is as a flock of goats, that trail down from mount Gilead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ד, א.

74 לאסתכלא ביקרא דמלכא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"א (קצט, א, לח, א). [כ].

75 לאסתכלא ביקרא דמלכא

לשון הזוהר "לאסתכלא ביקרא דמלכא" — התענוג של הנשמה מהתבוננות בה'. כגון מדובר בתענוג שצריך להיות לנשמות כשהן מתבוננות בגדולתו של ה'.

Zohar, Miketz 8:127-9:138 ספר הזוהר, מקץ ח':קכ"ז-ט':קל"ח

And then He gave a warning to man, as we read further: "And unto man he said: Behold, the fear of the L-rd, that is wisdom; and to depart from evil is understanding" (Ibid. 28, 28), since wisdom is the means to attain to the fear of the Holy One, and understanding is the power by which to separate and keep away the refuse, and thus attain to a knowledge of and an insight into the glory of the Most High King

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

76 לאסתכלא ביקרא דמלכא

מקום נוסף שבו הזוהר מדבר על התבוננות בכבוד המלך, המובא בהערת קה"ת.

Zohar, Bereshit 49:479-51:6 ספר הזוהר, בראשית מ"ט:תע"ט-נ"א:ו'

77 עין ה' אל יראיו

"הנה עין הו' אל יראיו, למיחלים לחסדו". הפסוק מצוטט בקשר למענה מלמעלה לאלה הנמצאים במצב של ביטול.

Psalms 33:18 תהילים ל"ג:י"ח

הִנֵּה עֵין ה' אֶל־יִרְאָיו לְמִיַּחֲלִים לְחֶסֶדוֹ:

Behold, the eye of the L-RD is toward them that fear Him, ;Toward them that wait for His mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, יח.

78 וירא אלקים את כל אשר עשה

"וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד". הפסוק מצוטט בקשר לתענוג שלמעלה המתעורר על ידי הבריאה.

Genesis 1:31 בראשית א':ל"א

וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:

And G-d saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morn-ing, the sixth day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, לא.

79 חתן מלשון חות דרגא

מאמר הגמרא "נחות דרגא ונסכי איתתא". אדמו"ר הזקן דורש את המילה "חתן" מלשון ירידה מדרגה — ירידת אצילות כדי להשפיע לעולמות התחתונים.

Yevamot 63a יבמות ס"ג א

הערת קה"ת

ראה יבמות סג, א.

פסוקה 8

80 ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים

"והיה ביום ההוא ... ומעין יצא מבית הוי' והשקה את נחל השטים". הקטע הבא מסביר מדוע הנביא מדבר על מעין ולא על נהר.

Joel 4:18 יואל ד:י"ח

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁפּוּ הַהָרִים עָסִיס וְהַגְבְּעוֹת תִּלְכְּנָה חֶלֶב וְכָל־אֲפִיקֵי יְהוּדָה יִלְכוּ מַיִם וּמַעֲיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת־נַחַל הַשְּׁטִים:

And it shall come to pass in that day, That the mountains shall drop down sweet wine, And the hills shall flow with milk, And all the brooks of Judah shall flow with waters; And a fountain shall come forth of the house of the L-RD, And shall water the valley of Shittim

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד

"ונהר יוצא מעדן ... ומשם ייפרד": העולם הזה, שבו יש פירוד.

Genesis 2:10 בראשית ב:י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהִשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים: And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

82 להבין בתוספת ביאור

לדיון המוסבר בחלק זה מפנה ההערה לדיון ארוך במכתבי הרבי הרש"ב; תוכנו אינו מובא שם.

הערת קה"ת

להמבואר להלן ראה בארוכה ס' אגרות קודש לאדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ח"ב ע' תתקח ואילך.

83 ומעין מבית ה' יצא

"ויהי ביום ההוא... ומעין יצא מבית הוי' והשקה את נחל השטים". הקטע שואל מדוע הנביא מדבר על מעין ולא על נהר.

Joel 4:18 יואל ד:י"ח

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁפּוּ הַהָרִים עָסִיס וְהַגְבְּעוֹת תִּלְכְּנָה חֶלֶב וְכָל־אֲפִיקֵי יְהוּדָה יִלְכוּ מַיִם וּמַעֲיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת־נַחַל הַשְּׁטִים:

And it shall come to pass in that day, That the mountains shall drop down sweet wine, And the hills shall flow with

milk, And all the brooks of Judah shall flow with waters; And a fountain shall come forth of the house of the L-RD, And shall water the valley of Shittim

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יואל ד, יח. ראה אוה"ת סידור ע' רכח שמציין לכאן. מאמר זה נאמר מהצ"צ על החתונה הנ"ל.

84 ונהר יוצא מעדן

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם ייפרד". נהר עדן עומד בניגוד למעין של יואל.

Genesis 2:10 בראשית ב:י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהִשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, י.

85 נהרא מכפי מברך

שמואל סובר ש"נהר מתברך משפתו", בניגוד לדעה שיש לחשוש שמא מי הגשמים הנוטפים יעלו על המים הזורמים. אדמו"ר הזקן לומד מכך שנהר מתרבה מעצמו.

Shabbat 65b:4-5 שבת ס"ה ב:ד-ה'

וּפְלִיגָא דְשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: נִהְרָא מְכִיפִיָּה מִיבְרָךְ. וּפְלִיגָא דִּידִיָּה אֲדִידִיָּה, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אִין הַמַּיִם מְטַהְרִין בְּזוּחְלִין אֱלָא פֶּרֶת בְּיוֹמֵי תִשְׁרִי בְלֻכְד. פּוֹרְפֶּת עַל הָאֶבֶן כּוֹי. וְהָאִמְרַת רִישָׁא "פּוֹרְפֶּת"? אָמַר אָבִי: סִיפָא אֲתָאָא לְמַטְבַּע.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת סה, ב.

86 מכיפיה מברך

דברי שמואל "נהר מתברך משפתו" מופיעים שוב בסוף נדרים מ ע"א; אדמו"ר הזקן מציין שרש"י שם מפרש זאת באותו אופן: הנהר גדל מעצמו ולא ממי הגשמים.

Nedarim 40a:11 נדרים מ' א:י"א

וְאָמַר רַבִּין אָמַר רַב: מְטָרָא בְּמַעְרְבָא — סְהָדָא רַבָּה פֶּרֶת. וּפְלִיגָא דְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: נִהְרָא מְכִיפִיָּה מְתַבְרִיךְ. וּפְלִיגָא דְשְׁמוּאֵל אֲדִשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אִין הַמַּיִם מְטַהְרִין בְּזוּחְלִין

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

87 ומאליו ומעצמו מתרבה

שם נפתח הדיון במילים: "וצריך להבין שורש הדבר הזה, איך נהר מברך ומתרבה מעצמו".

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ח ח"ב ע' תרי"א: "ויש להבין שורש דבר זה איך נהר יתברך ויתרבה מעצמו". וראה באוה"ת כאן ע' תתקמו הפי' בשם התוס'.

88 ובערוך בשם רבינו גרשם

ההערה מפנה גם שם לפירוש הערוך בשם רבינו גרשום; תוכנו אינו מובא בה.

הערת קה"ת

ראה גם באוה"ת תצא ע' תתרד.

89 משפתו

רש"י מסביר "מכפייה מיברריך": "משפתו, ממקורו ומסלעו", שכן "סלע" מתורגם בארמית "כיפא", "ולא ממי גשמים".

Rashi on Shabbat 65b רש"י על שבת ס"ה ב

90 והירדן מלא על כל גדותיו

"והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר". תרגומו מלמד מה פירוש "כיף".

Joshua 3:15 יהושע ג':ט"ו

ובכבא נשאי הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נשאי הארון נטבלו בקצה המים והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר:

and when they that bore the ark were come unto the Jordan, and the feet of the priests that bore the ark were dipped in the brink of the water—for the Jordan overfloweth all its —banks all the time of harvest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 מלי על כל כפוחי

התרגום מתרגם "על כל גדותיו" כ"על כל כיפוחי", ולכן "כיף" פירושו גדת הנהר.

Targum Jonathan on Joshua 3:15 תרגום יונתן על יהושע ג':ט"ו

ובממטי נטלי ארונא עד ירדנא ורגלי כהנא נטלי ארונא טבילא בקצת מנא וירדנא מלי על כל כפוחי כל ימי קצא:

Mikraot Gedolot (Public Domain)

92 שפת היאר

אמו של משה הניחה את התיבה בתוך הסוף "על שפת היאר".

Exodus 2:3 שמות ב':ג

ולא יכלה עוד הצפינו ותקחלו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאר:

And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ב, ג.

93 כיף נהרא

אונקלוס מתרגם "על שפת הנהר" כ"על כיף נהרא".

Onkelos Exodus 2:3 תרגום אונקלוס על שמות ב':ג

ולא יכילת עוד לאטמרותה ונסיבת לה תבוטא דגומא וחספתה בחמרא ובזפתא ושויאת בה ית רבנא ושוייתה ביערא על כיף נהרא:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

94 על כיפיה

התרגום מתרגם "על שפתו" כ"על כיפיה".

Targum Jonathan on Ezekiel 47:12 תרגום יונתן על יחזקאל מ"ז:יב

ועל נחלא יסק אילן על כיפיה מכא ומכא כל אילן דמיכל לא יתרון טרפוהי ולא יפסוק אביה ירח בירח יהי עבד פירין ארי מוהי מן מקדשא אינון נפקין ויהיו אביה למיכל וטרפוהי לאסותא:

Mikraot Gedolot (Public Domain)

95 בחונו של יחזקאל על הנהר היוצא מבית המקדש, גדלים עצי פרי "על

שפתו, מזה ומזה".

Ezekiel 47:12 יחזקאל מ"ז:יב

ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל יעץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פריו לחדשיו יבכר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והנה פריו למאכל ועלהו לתרופה:

And by the river upon the bank thereof, on this side and on that side, shall grow every tree for food, whose leaf shall not wither, neither shall the fruit thereof fail; it shall bring forth new fruit every month, because the waters thereof issue out of the sanctuary; and the fruit thereof shall be for food, and the leaf thereof for healing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 10

96 לפי שכלו יהולל איש

"האדם משוכח לפי שכלו". אדמו"ר הזקן מפרש את "האדם" כמדות, שנוולות בהתאם למידת השכל.

Proverbs 12:8 משלי י"ב:ח

לפי שכלו יהולל איש ונענה לב יהיה לבו:

A man shall be commended according to his intelligence; But he that is of a distorted understanding shall be despised

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, ח.

97 כי כאשר יצאו מהיסוד דאימא ונתגלו

האריז"ל מסביר שחסידי הדעת מגדילים את ז"א רק לאחר שכתר היסוד של תבונה (אמא) נכנס למקומו בתוכו, ומשם הם יוצאים ומתגלים. הדבר מקביל למדות שגדלות לאחר שהן יוצאות מן המוח.

Sefer Etz Chaim 25:6 עץ חיים כ"ה:ו

... והנה האורות שהם המוחין דז"א מתלבשין בתוכם והלבוש נגרר אחר הרוחניות וטפל לו ולכן הכל נחשב ומתייחס לגוף הז"א ולא אל התבונה והלבוש מסתלק מטבעו הראשון שהיה של תבונה ונעשה טבע הז"א עצמו וחזרין להיות גופא דז"א ממש ונקרא עצם מעצמו ובשר מבשרו כי הגוף מתנהג אחר הרוחניות אשר בתוכם לכן הי"ס דז"א הם נחשבים מחכמה ולמטה הנקרא ראשית כנ"ל ולא מן הכתר וגם לא מן החסד ולמטה אלא מהחכמה למטה כי הכל נחשב כגוף הז"א עצמו והם חב"ד חג"ת נה"י והבן זה הכלל. וזוהו תבין מ"ש לך בסוד ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

98 ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד". עדן היא חכמה, ונהר הוא בינה, היוצאת ממנה "להשקות".

Genesis 2:10 בראשית ב':י

ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 עדן הוא בחי' חכמה

הערת קה"ת מפנה Zohar II, 123b למילים האלה.

Zohar II, 123b זח"ב קכג, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב קכג, ב.

100 עדן הוא בחי' חכמה עילאה דאצי'

הזוהר מלמד שהייד היא חכמה, ושהנהר היוצא מעדן הוא בינה, הה"א, שבה הייד נסתרת והיא מתפשטת לכל הצדדים. בהערת קה"ת מצוטט מקור זה כדי לבסס את הזהיר של עדן עם חכמה.

Zohar, Mishpatim 22:536-540 ספר הזהר, משפטים כ"ב:תקל"ו-תק"מ

101 והחכמה מאין תמצא

"והחכמה, מאין תמצא?" יש לקרוא זאת כך: החכמה נמצאת מן האין — כלומר, חכמה היא בחינה של ביטול מוחלט.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב. [כ].

102 אם הבנים

"מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה". בקבלה, "אם הבנים" הוא כינוי לבינה, שממנה נולדות המדות.

Psalms 113:9 תהילים קי"ג:ט'

מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה:

Who maketh the barren woman to dwell in her house As a joyful mother of children. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 בינה . . רחובות הנהר

בדרשתו על "שאלו מרחובות הנהר", הנזכר ברשימת מלכי אדום, אומר אידרא רבא: "רחובות הנהר היא בינה, שממנה נפתחים חמישים שערים של אורות ונרות אל ששת צדי העולם".

Zohar III, 142a זח"ג קמב, א

הערת קה"ת

ראה זח"ג קמב, א.

פסקה 11

104 ומשם יפרד

"ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים". ההיפרדות מתחילה במקום שבו השפע מבינה, דרך מלכות דאצילות, מגיע לעולמות שמתחת לאצילות.

Genesis 2:10 בראשית ב':י'

ונהר יצא מעדן להשקות את הנהר ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 12

105 כי החכמה מאין תמצא

"והחכמה, מאין תמצא?" יש לקרוא זאת כך: "החכמה נמצאת מאין", כלומר, חכמה אינה מתפשטת לכדי ייש"נפרד.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 ומעין מבית ה' יצא

"ומעין יצא מבית ה' והשקה את נחל השיטים": עצם החכמה יתגלה למטה לעתיד לבוא.

Joel 4:18 יואל ד:י"ח

והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב וכל־אפיקי יהודה ילכו מים ומעין מבית ה' יצא והשקה את־נחל השיטים:

And it shall come to pass in that day, That the mountains shall drop down sweet wine, And the hills shall flow with milk, And all the brooks of Judah shall flow with waters; And a fountain shall come forth of the house of the L-RD, And shall water the valley of Shittim.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 שטו העם

"שטו העם ולקטו" (את המן). את "שיטים" מפרשים כקשור לשיטוט הזה, למצבם של עולמות הפירוד.

Numbers 11:8 במדבר י"א:ח'

שטו העם ולקטו וטחנו ברחים או נכו במדכה ובשלו בפרור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם לשד השמן:

The people went about, and gathered it, and ground it in mills, or beat it in mortars, and seethed it in pots, and made cakes of it; and the taste of it was as the taste of a cake baked with oil.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 רקיע המבדיל בין מים עליונים למים תחתונים

"יהי רקיע בתוך המים, והיה מבדיל בין מים למים". מן המים התחתונים, שמתחת לרקיע המבדיל, מסתעף נחל השיטים.

Genesis 1:6 בראשית א':ו'

ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים:

And G-d said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 ועיין ס"פ ואתחנן (דף ע"ד ע"ב)

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בזהר: "בגין דההוא נחל אסגי חביבותא בעלמא, וכד ההוא מעיינא קדישא יפוק וייעול לגביה כדין יתתקן ויתישר ולא יהא בסורחניה כקדמיתא".

110 והלכו לאורך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ישע"י (ס, ג), [שם "גוים" לאורך]. [כ].

111 והלכו לאורך

"והלכו גוים לאורך, ומלכים לנוגה זרחך". הערת קה"ת מציינת שבפסוק כתוב "גוים"; הפסוק מובא בקשר לגילוי אור ה', שיגיע אף אל נחל השיטים.

Isaiah 60:3 ישעיהו ס"ג:

והלכו גוים לאורך ומלכים לגנה זרחך:

And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 כי ביי"ה ה' צור עולמים

"בטחו בהוי" עדי עד, כי ביה הוי צור עולמים". חז"ל דורשים זאת כך: "ביה הוי צר עולמים".

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו:

בטחו בה' עדי עד כי בקה ה' צור עולמים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an everlasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 ובאו במערות צורים

"ובאו במערות צורים ובמחילות עפר, מפני פחד הוי ומהדר גאווה, בקומו לערוץ הארץ". הפסוק מובא בקשר להדר גאווה של ה', שיורגש אפילו במקומות הנמוכים ביותר לעתיד לבוא.

Isaiah 2:19 ישעיהו ב':

ובאו במערות צורים ובמחילות עפר מפני פחד הוי ומהדר גאווה קומו לערוץ הארץ:

And men shall go into the caves of the rocks, And into the holes of the earth, From before the terror of the L-RD, And from the glory of His majesty, When He ariseth to shake mightily the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י ב, יט.

114 וכמו שהשיב לו

לפי ההערה, כך נאמר שם: "וזהו שרמוזו רז"ל ברמזיהם כשאמרו שם, בתשובה על שאלת המין על חצי העליון וכו', שאין כאן שתי רשויות, חס ושלוש, שהרי אילו כך היה, כיצד היה מניח למים לעבור דרך ארצו".

הערת קה"ת

בסנהדרין לט. ובסנה"מ תקס"ח ח"ב ע' תריג הלשון: "וזהו שרמוזו רז"ל בדברי חידה שלהם באמרו שם להשיב על שאלת המין מפלגא דלעילא כו' דאין זה שתי רשויות ח"ו דא"כ הא"כ הי' מניח לאעבורי מיא בארעי כו" ע"ש.

115 שביק מיא לאעבורי

מג אמר לאמימר שהחצי העליון של האדם שייך להורמיו והחצי התחתון לאחורמיו. השיב לו אמימר: "אם כך, כיצד מרשה אחורמיו להורמיו להעביר מים דרך ארצו?" אדמו"ר הוקן מבאי זאת כדי להראות שהמראית עין של שתי רשויות היא שקרית.

Sanhedrin 39a:2 סנהדרין ל"ט א"ב:

אמר לקה קיסר לרבן גמליאל: אלקים גנב הוא, דקתיב: "ויפיל ה' אלקים תרדמה על האדם וישן". אמרה לקה ברתיה: שקתיה, דאנא

מהדרנא לקה. אמרה לקה: תנו לי דוכוס אחד. אמר לה: למה ליה? ליסבין באו עלינו הלילה ונטלו ממנו קיתון של כסף והניחו לנו קיתון של זהב. אמר לה: ולוואי שיבאו עלינו בכל יום. ולא יפה היה לו לאדם הראשון, שנטלו ממנו צלע אחת ונתנו לו שפחה לשמשו?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

116 ונהר יוצא ומשם יפרד

"ונהר יוצא מעדן... ומשם יפרד". כל השתלשלות העולמות נמשכת מן הנהר, שהוא בינה, ולכן הוא נפרד.

Genesis 2:10 בראשית ב':

ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 והיה מספר בני כחול הים

"והיה מספר בני ישראל כחול הים, אשר לא יימדד ולא ייספר". כאן מפנה הטקסט לביאורו על פסוק זה להרחבה בנושא.

Hosea 2:1 הושע ב':

והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא יימדד ולא ייספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם ואמר להם בני אל-חי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 ענין המסך שבין אצילות לבריאה

הקטע מדמה את הפרסא שבין אצילות לבריאה למורה המבקש להעביר לתלמיד שאינו מסוגל לקבל זאת רעיון עמוק, ולכן מלביש אותו במשל העוסק בעניינים אחרים. כשם שהמשל מפסיק את הרצף באמצעות עניין שאינו הרעיון עצמו, כך הפרסא היא מסך מפריד של עניינים אחרים, שכן חכמה שבאצילות היא מסוג ומזהות אחרים.

הערת קה"ת

ראה תו"א יד, ב. לעיל פי בלק סח, ג. אוה"ת ענינים ע' קפח ואילך. ובד"ה וספרתם לכם תרס"ו. מצה זו תר"מ ע' מה בארובה. וככה תרל"ז טע"ז כט.

119 דכל עיקר ענין המסך שבין אצילות לבריאה

האריז"ל מסביר שכתר דאצילות מלוש בחכמה, וחכמה בבינה, ובינה מאירה אחר כך בבריאה: כל האורות נמצאים שם, גם אור אין סוף, אך רק אור הבינה דאצילות ניכר, משום שהוא נעשה מסך ולבוש על כל מה שלמעלה ממנו.

Sefer Etz Chaim 47:4 עץ חיים מ"ז:

... לכן יש אחיזה אל החיצונים והרע נתערב עם הטוב אבל בעשיה שכל הפרצופים ג' כליל בגי' ואבא אין לו אפי' בחי' זו אלא בסוד נקודה לכן הרע גובר על הטוב ורובו רע כנ"ל. ונחזור לענין כי הלא כבר ביארנו היטב חלקות ד' עולמות אבי"ז ע' מזה וזה ועתה נבאר מה שנמשך אליהם כפי החילוק שיש ביניהן. והנה כבר ביארנו לעיל כי יש בי' מיני זווגים לאו"א דאצילות הא' הוא היותם שוין וארוכין בכל גובה קומתן הב' הוא היותן בקצרות קומה כנ"ל שהוא סוד ישויות והנה גם בווי"ן יש ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

120 דהתלבשות אור א"ס בבינה ומדות דאצילות נק' איהו וגרמוהי חד

ההערה מפנה להערה שנדפסה שם בעניין התלבשות אור אין סוף בבינה ובמדות של אצילות, המכונה "איהו וגרמוהי חד"; תוכן ההערה אינו מובא.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תש"ח ע' 161 בהערה.

121 אור זרוע לצדיק

"אור זרוע לצדיק": הנשמות, שנורעו למטה בגופים, מביאות את גילוי האצילות לבריאה, יצירה ועשיה.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:יא

אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright
in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 שנשיי עלו במחשבה

שישה דברים קדמו לבריאת העולם: התורה וכיסא הכבוד נבראו, ואילו האבות, ישראל, בית המקדש ושמו של משיח "עלו במחשבה" להיבראות. אדמו"ר הזקן ממקם את אותה "מחשבה" בעצמותה של חכמה עילאה.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד

123 וכמשנ"ת בביאור

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

(ב). [כ].

124 וכמשנ"ת בביאור ע"פ יונת

הקטע מסביר שהמחשבה הקדומה היא הממוצע בין עצמות אור אין סוף לבין המדרגות הנאצלות: אור מקיף וכללי הכולל את כל ההשתלשלות, ובאמצעותו היא מתהווה. על עצמות אור אין סוף אי אפשר לומר אפילו זאת, שכן הוא נעלה לגמרי העולמות. הדברים מובאים כאן בהקשר לנשמות, ש"עלו במחשבה".

הערת קה"ת

לעיל יט, ב.

125 נובלות חכמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ב"ר (פ"ז) [כ]. [כ].

126 נובלות חכמה

רבי אבין: "תופח שנשר מחכמה עילאה הוא התורה". הביאור על "יונתני", שאליו מפנה הטקסט, פותח באמירה זו.

Bereshit Rabbah 17:5 בראשית רבה י"ז:ה'

... נובלת מיתה - שינה; נובלת נבואה - חלום; נובלת העולם הבא - שבת. רבי אבין מוסיף: עוד תרתין: נובלת אורה של מעלה - גלגל חמה; נובלת חכמה של מעלה - תורה:

The L-rd G-d cast a deep slumber upon the man, and he
slept. He took one of his sides, and He closed it with flesh in
its place [tahtena] (Genesis 2:21). "The L-rd G-d cast [hipil]
a deep slumber" - Rabbi Yehoshua of Sikhnin said in the
name of Rabbi Levi: The beginning of downfall [mapalaj] is
sleep. When a person sleeps, he does not toil in Torah and
does not do any work. literally means, "He caused to fall

down." Rav said: There are three slumbers: the slumber of

...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

127 ולא יכנף עוד

"ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך". ה"כנף" היא המסך והמחיצה שבין אצילות לעולמות התחתונים.

Isaiah 30:20 ישעיהו ל':כ'

וְנָתַן לָכֶם אֲדֹנָיִי לֶחֶם צָר וּמִים לֶחֶץ וְלֹא־יִכְנֹף עוֹד מוֹרִיךְ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת־מוֹרִיךְ:

And though the L-rd give you sparing bread and scant water,
Yet shall not thy Teacher hide Himself any more, But thine
eyes shall see thy Teacher

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 כי הא"ס בא מלובש תוך החכמה

ההערה מפנה שם לעניין אור אין סוף המתלבש בחכמה של אדם קדמון, וכן למאמרים נוספים המנויים בהערה שם; תוכנם אינו מובא.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת ענינים ע' קעט ואילך. ובעוד כמה דרושים מצויין בהערה שם.

129 שארז"ל ע"פ כי ב"ה הי

רבי יהודה ברבי אילעאי לימד שאלה הם שני העולמות שהקדוש ברוך הוא ברא: אחד באות ה"א ואחד באות יו"ד. העולם הבא נברא באות יו"ד, מפני שצדיקים מועטים, והעולם הזה נברא באות ה"א, הדומה לאכסדרה פתוחה, שממנה יכול לצאת כל מי שרוצה.

Menachot 29b:7-8 מנחות כ"ט ב:ז-ח'

חטרי להו לגגיה דחי"ת כלומר חי הוא ברומו של עולם ותלו ליה לכרעיה דחי"ת כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מר' אמי מאי דכתיב (ישעיהו כו, ד) בטחו ביי' עדי עד כי ביה יי' צור עולמים אמר ליה כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא אמר ליה אנא הכי קא קשיא לי מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב יה

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב.

130 ברכות מבואר ע"פ ששים המה

לפי ההערה, קטעי המדרש המנויים כאן מועתקים שם.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תקעו נעתקו המ"מ.

and the eyes of his servants” (Genesis 45:16). “The news was heard in Pharaoh's house.” It is written: “One is my faultless dove” (Song of Songs 6:9) – this is Abraham, as it is stated: “Abraham was one” (Ezekiel 33:24). “One to her mother” (Song of Songs 6:9) – this is Isaac, who was his mother's only son. “Pure [bara] to the one who bore her” (Song of Songs Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

136 ששים המה כו' אחת היא כו'

מדרש שיר השירים רבה דורש את הפסוק בכמה אופנים: על המסכתות, הפרשות של Toras Kohanim והתוספות; על קבוצות הצדיקים בגן עדן; ועל היוצאים ממצרים.

Shir HaShirim Rabbah 6:10-11 שיר השירים רבה ו':י"א-י"ב

מי זאת הנשקפה כמו שחר, דילקא רבי היא ורבי שמעון בר הלפתא הוון מהלכין בהדא בקעת ארבאל בקריצתה, וראו אילת השחר שפקעה אורה, אמר לו רבי היא רבה לרבי שמעון בר הלפתא כך תהיה גאלתן של ישראל מצפצפת, דכתיב (מכה ז, ח): כי אשב בחשך ה' אור לי, בתחלה היא באה קימעה קימעה, ואחר כך היא מנצנצת ונאה, ואחר כך פרה ורבה, ואחר כך מרובת והולכת. כך בתחלה (אסתר ב, כא): פנימים הים ומרדכי יושב בשער...

Who is she who appears like dawn, fair like the moon, pure like the sun, formidable like banners?” (Song of Songs 6:10) “Who is she who appears like dawn?” There was an incident in which Rabbi Hiyya and Rabbi Shimon ben Halafta were walking in the Arbel Valley in the early morning and they saw the light of dawn breaking. Rabbi Hiyya the Great said to Rabbi Shimon bar Halafta: So will the redemption of Israel burst forth, as it is written: “Though I sit in darkness, ... the L-rd is

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

137 בע"ה שמ"א פ"ז

ההערה מפנה שם לקטע זה מעץ חיים, שאותו היא מצטטת כשער 41, פרק 7; תוכן הקטע אינו מובא.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת ענינים עי קפד. מובא בד"ה מצה זו תר"מ סעי' לא ומציין שם לכאן. ראה בהערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ תש"ג ע' 104.

138 הערת קה"ת מפנה ל Numbers 18 למילים האלה.

Numbers 18 במדבר י"ח

139 לך ה' הגדולה

“לך, הוי', הגדולה והגבורה והתפארת...”: המדות האלויות שבאצילות הן “שלך”, מאוחדות עם ה' לחלוטין.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:י"א

לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח והיהוד כ"ל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 ששים המה כו' אחת היא כו'

על הפסוק “ולקח הכהן מים קדושים” דורש המדרש: “ששים מלכות ושמונים פילגשים... ועלמות אין מספר”; ועל ישראל נאמר: “אחת היא יונתי תמתי”.

Bamidbar Rabbah 9:14 במדבר רבה ט':יד

132 ששים המה כו' אחת היא כו'

על הקרבן של היום האחד-עשר דורש המדרש את הפסוק “ששים מלכות”; ועל המילים “כף אחת” הוא אומר שהקדוש ברוך הוא בחר מכל אלה רק בישראל, כמו שנאמר: “אחת היא יונתי”.

Bamidbar Rabbah 14:10 במדבר רבה י"ד:י

133 ששים המה כו' אחת היא כו'

בפרשת קורח דורש המדרש את “ששים מלכות” כנגד ששים מסכתות, את “שמונים פילגשים” כנגד שמונים בתי מדרש בירושלים, ואת “עלמות אין מספר” כנגד המשנה החיצונית.

Bamidbar Rabbah 18:21 במדבר רבה י"ח:כ"א

134 אחת היא כו'

בתחילת פרשה צ' (מקץ) דורש המדרש את “אחת היא יונתי תמתי” על אברהם, את “אחת היא לאמה” על יצחק, ואת “ברה היא ליולדתה” על יעקב.

Bereshit Rabbah 90:1 בראשית רבה צ':א

ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה - (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגוי אחת היא יונתי תמתי, זה אברהם, שנאמר (יחזקאל לג): אחד היה אברהם, ויירש את הארץ. אחת היא לאמה, זה יצחק, שהיה יחיד לאמו. ברה היא ליולדתה, זה יעקב, שהיה ברור ליולדתה, שהוא צדיק. ראוה בנות ויאשרוה, אלו השבטים, (בראשית מה): והקול נשמע בית פרעה. מלכות ופילגשים ויהלולה, זה יוסף, ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה, אם מהלכים אנו מסוף העולם ועד סופו אין אנו מוצאים כזה ואתמהא:

Pharaoh said to his servants: Can we find a man like this, in “whom there is the spirit of G-d?” (Genesis 41:38). “Pharaoh said to his servants: Can we find [a man] like this...?” “One is my faultless dove, the only one of her mother...” (Song of Songs 6:9). “One is my faultless dove” – this is Abraham, as it is stated: “Abraham was one, and he inherited the land” (Ezekiel 33:24). “The only one of her mother” – this is Isaac, ... who was his mother's only son. “Pure [bara]

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

135 אחת היא כו'

בתחילת פרשה צ"ד (ויגש) מובאת אותה דרשה על “אחת היא יונתי”, והיא מסתיימת בשבטים.

Bereshit Rabbah 94:1 בראשית רבה צ"ד:א

והקול נשמע בית פרעה - כתיב (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי, זה אברהם, שנאמר (יחזקאל לג): אחד היה אברהם. אחת היא לאמה, זה יצחק, שהיה יחיד לאמו. ברה היא ליולדתה, זה יעקב, שהיה ברור לאמו, שהוא צדיק. ראוה בנות ויאשרוה, אלו השבטים, שנאמר: והקול נשמע בית פרעה וגוי:

The news was heard in Pharaoh's house, saying: Joseph's “brothers have come; and it was good in the eyes of Pharaoh,



על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Mikraot Gedolot (Public Domain); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).
/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/30/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק